

Blauwe Klauwier

oktober 2024

Territoriale Raaf op de Visvijvers Valkenswaard, 23 april 2024 (Tom Heijnen)

Inhoudsopgave

Wat hoor ik nou weer?	3
Mark's uilenwijsheid	8
Impressie broedvogels 2024 op oostelijke Visvijvers Valkenswaard	15
Evolutie: een strijd tussen geloof en wetenschap?	28
Een paradijsje in Asturias	36

Colofon

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele, Jules Andela & Tom Heijnen

Fotobijdragen: © bij de betreffende fotografen

Uitgave: Vogelwerkgroep de Kempen

© **Copyright.** Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

Vanochtend waren we naar onze kapster geweest, fietsten terug en toen gebeurde het opeens: "Tsieep" Hoog, ijl. Ah, Koperwieken! Nog helemaal niet gehoord. Ik had net gisteren gedacht: zijn ze laat, zijn ze elders? Hadden ze niet al hier moeten zijn? Totaal wel 180 in een half uurtje. Indrukwekkend.

Mark geeft weer allerlei verschillende inkijkjes in het leven der uilen. Van alles wat. Zijn vrijwilligerswerk op Wissenhaeghe en dan uilenballen uitpluizen sprak me erg aan. Mooi werk! Ergens anders heb ik al over hem gelezen dat hij het vogelen er maar een beetje naast doet (mijn idiote interpretatie van wat hij zei). Maar hoe kan hij dan over zoveel verschillende uilenonderwerpjes iets schrijven? Waar dus ook nog eens veel doe-werk bij zit. Dat moet toch wel om een echte passie gaan.

En Tom met die doorwrochte artikelen over broedvogels vol cijfermateriaal door enkele fanatiekelingen van de VWG bij elkaar gehoord en genoteerd. Deze keer broedvogels van de oostelijke Visvijvers Valkenswaard. En het ziet er weer geweldig mooi uit, die hele Blauwe Klauwier trouwens. De winnaar van 2024 is de Kleine Karekiet, verklap ik vast, ondanks een gigantische achteruitgang. Maar er staat nog wel wat meer in, hoor. Lezen, dus.

En dan Rob met een fors evolutiestuk. Tikje filosofisch, tikje wetenschappelijk. Hij wil duidelijk onze kijk op de natuur en de vogels naar een breder en hoger plan trekken. Een mooi streven. Ik weet eigenlijk niet of hij er bij is in Zeeuws-Vlaanderen. Het lijkt me een geweldig onderwerp om daar de avonden mee te vullen. Wijntje erbij, houtvuur, voeten op een voetenbankje, pijp erbij en filosoferen maar. Hoe zit het nou echt, met God en de evolutie?

Ik kom zelfs met twee artikelen deze keer. Die over de Wielewaal is al van twee maanden geleden. Ik was het bijna vergeten. Die over het paradijsje in Asturias is vrij heet van de naald.

Ik zeg: leve onze diversiteit en dus veel leesplezier!

Namens de redactie, Robbert.

Wielewaal op de Landschotse Heide, 29 juni 2022 (Peter Simon)

Wat hoor ik nou weer?

Robbert van Hiele

Op 6 augustus jl. was ik in de Hamert bij het Heerenveen. We keken naar elke vogel die bewoog of riep. Boomvalk, Kleine Karekiet, Zwarte Ooievaar, Meerkoet. En nog veel meer. We hebben er wel een uur of twee gestaan. Uit de loofbomen in de buurt klonk bijna continu de zang van de Wielewaal. Ook het gekrijs van de Wielewaal was te horen.

Volgens de boekjes krijsen het mannetje en het vrouwtje allebei. Het verplaatste zich ook en even later schoten twee Wielewalen over onze hoofden. De ene zeker een mannetje, de andere noemden we een vrouwtje. Minder geel, witte buik. Het ging wel erg snel dus we hebben weer lang niet kunnen zien wat we zouden willen.

Ik vroeg me af hoe dat zat. Uit mijn hoofd dacht ik te weten dat Wielewalen maar één broedsel hadden in Nederland. Dus nu nog een vrouwtje veroveren is wel erg laat. Dat slaat nergens op. Maar waarom dan continu zingen. Zouden ze wat anders bedoelen? Ik wilde op een eenvoudige manier onderzoeken hoe het leven van de Wielewaal in elkaar steekt. Met behulp van mijn boeken, Xeno-canto.org en

Waarneming.nl. Al snel kwam ik erachter dat het wel heel magertjes is wat we weten. En mijn gevoel is dat veel van wat we weten op slechts een paar waarnemingen berust. Maar goed, hier begint mijn onderzoekje.

Op de WhatsApp van de Vogelwerkgroep heb ik de situatie kort beschreven en de vraag gesteld: Waarom gebeurde dit nou in deze tijd van het jaar?

Edwin schreef: *Ik ken dat gedrag uit Italië en Slovenië. Misschien een soort familiegroep die rondzwervt en met zang/geluiden contact houdt?*

Peter schreef: *De jonge mussen hier in de tuin terroriseren welhaast de ouders om meer bijgevoerd te krijgen. De ouders beginnen er stilaan genoeg van te krijgen en laten dat steeds meer merken, fysiek. Misschien zit daar een vergelijking? Ik zie ditzelfde patroon ook bij de Kauwtjes en de Pimpelmezen.*

Maarten-Jan schreef: *Denk ook aan dit soort gedrag. Typisch bij Wielewalen. Ik heb dit vaker waargenomen.*

Het zette mij aan het denken. Mijn aannames waren waarschijnlijk helemaal verkeerd. Wat als dat 'vrouwtje' helemaal geen vrouwtje was maar bijvoorbeeld een

jonge vogel. En wie vloog eigenlijk vooraan, was dat het mannetje of dat vrouwtjes-type? Misschien was het wel een jonge vogel die een volwassen mannetje terroriseerde? Weer niet snel genoeg geweest. Je ziet een beetje en het meeste mis je... Op naar de boeken, wat kan ik in mijn kamertje vinden over de familie Wielewaal. Eigenlijk niet zo veel maar toch, hier komen wat feiten. Hopelijk zijn het feiten die een feit zijn.

In geschikte biotopen kunnen vele paren dicht opeen broeden, waarbij de territoria elkaar overlappen. Tezamen met de verborgen leefwijze kan dit tot ondertellingen leiden (Sovon 1987).

De Wielewalen ontruimen merendeels in augustus ons land. In deze periode zijn rondzwervende families ook buiten de broedgebieden aan te treffen (Sovon 1987).

Na het broedseizoen blijft de familiegroep intact, ook bij de wegtrek (Sovon 1987). Maar nu wordt het interessant, Gobin & Dijksterhuis (2023) zeggen: *de Wielewaal trekt veelal solitair, soms in tweetallen.* Waar is de familie gebleven, waarom zien deze twee ervaren trektellers (bijna?) nooit familiegroepen?

Wielewalen kunnen in losse groepjes van vijf of meer paren broeden en zingen daar in duetten, of om en om. In zo'n koloniegroep zijn ook 'helpers' actief, meestal jonge vogels in vrouwelijk kleed (Wielewalen gaan waarschijnlijk pas in het derde jaar broeden) die ook zingen, zij het in korte strofen. Helpers verlichten de taak door bijvoorbeeld bij te dragen aan de voeding van de jongen. Dit sociale gedrag is kenmerkend voor tropische vogelsoorten die snel moeten inspelen op sterk wisselend voedselaanbod (Sovon 2018).

Hoe ouder het vrouwtje, hoe geler. Sommige oude vrouwtjes zijn vooral nog van mannetjes te onderscheiden door het ontbreken van zwart om het oog. Wel is het zwart van hun vleugel dan minder uniform zwart en zit er minder geel in de staartpennen. Ook is er vaak nog wel van enige streping sprake (Burton & Hayman 1976, Duivendijk 2022).

Eens kijken of ik bij Xeno-canto.org nog wat feitjes kan vinden die interessant zijn.

Thierry Thomas maakte [deze opname](#) op 30 april in de buurt van Montpellier. Hij vermeldt dat de Wielewaal niet op die plek broedt, dus ook zingt tijdens de trek.

Alain Malengrau heeft een opname met een zingende en een krijsende Wielewaal. Allebei mannetjes zegt hij. Hij heeft ze gezien dus ook volgens hem is een krijsende Wielewaal niet per definitie een vrouwtje.

Siegfried Erwin zag een familiegroep van vijf individuen. Waarschijnlijk drie, misschien vier, juveniele vogels. Hij veronderstelt dat hij een [bedelroep](#) heeft opgenomen. Dat lijkt wel te kloppen met andere geluiden die ik hoorde.

Een interessante [opname](#) van Nelson Conceicao van 13 augustus 2022. Hij heeft een mannetje, een vrouwtje en drie juveniele vogels gezien. En neemt vooral verschillende kwetter-geluiden en wat gezang op. Ik hoorde meer gezang, meer gekrijs en geen gekwetter.

Gregorz Lorek maakt op 24 juli een [opname](#) van een familiegroep. Zelf zet hij achter familie een vraagteken. Zoals velen weet hij niet precies wat hij hoorde en zag. Wel mooie zang laat in het jaar, vaak met antwoord, en af en toe wat gekrijs. Heel erg lijkend op zoals ik het gehoord heb.

En ik bedenk dat het ook interessant is om de foto's van afgelopen jaar op [waarneming.nl](#) te bekijken van Wielewalen. Kan ik nog iets eruit pikken wat interessanter is dan het meest voor de hand

liggende? Het meest voor de hand liggend is een foto van een mannetje of vrouwtje die ergens zit of vliegt. Die laat ik links liggen. Blijft er dan nog wat over?

Op 4 augustus maakt Will Janssen een [mooie foto](#) van een, lijkt mij, vrouwtje Wielewaal. De snavel is roze dus valt een juveniele vogel af. De vogel heeft geen zwart masker dus een volwassen mannetje valt af. Aan de zwarte handdekveren zitten grote witte tot geelachtige toppen bij een volwassen vrouwtje maar die zitten net achter een takje dus die zie ik niet. Het is ook altijd wat. Het zou dus ook een tweedejaarsvogel kunnen zijn want die lijken enorm op een volwassen vrouwtje. Zelfs Nils van Duivendijk heeft moeite bij het uit elkaar houden van onvolwassen vogels en volwassen vrouwtjes en zegt bij een foto van een waarschijnlijk volwassen vrouwtje: "dit exemplaar is van een broedpaar en dus zeker een (adult) vrouwtje."

Wat vooral interessant is aan de foto is dat de Wielewaal een grote rups in haar bek heeft. Groen, langer dan haar snavel. Het zal een rups uit de toppen van de bomen (volgens sommige boekjes) zijn maar welke? Maar goed, het bewijs dat Wielewalen inderdaad rupsen eten zoals vermeld in vele boekjes.

Wielewaal op de Landschotse Heide, 29 juni 2022 (Peter Simon)

Op 9 juli maakte Jan Vriend een [foto](#) op het Dwingelderveld van een mannetje Wielewaal die, naar hij zegt, een rups van een Nachtpauwoog ving. In het open veld.

Op 30 juni maakt Robert Middelveld een [spectaculaire foto](#) van een mannetje Sperwer en een mannetje Wielewaal hoog in de lucht. Hij schrijft erbij: *sperwer werd weggejaagd door de wielewaal. had de*

alarmroep van de wielewaal nog niet eerder gehoord. Ik moest denken aan afgelopen juni in Duitsland. Heel hoog in de lucht zag ik een Sperwer. En een andere vogel met vreemd geluid. Ik kijken met de verrekijker, wat!, Wielewaal. Spectaculair. Ook ik kende dat geluid niet. Doen die dat, zo ver van hun bomenpartijen weg. Ja dus, bevestigd door mijzelf en helemaal door deze foto.

Ik vermeld ze niet allemaal maar als ik een foto van een Wielewaal met prooi zie is dat altijd een rups. Nooit een vlinder of een bes of een kever zoals ook in de boekjes staat. Als ze kunnen zullen ze dus rupsen vangen, zo lijkt het. Maar dat ze ze altijd uit boomtoppen pikken klopt niet. Ik zie verschillende foto's van Wielewalen met gevangen rupsen in open grasachtige heidevelden.

Op 7 juni maakt Meint Mulder een [foto van een nest](#) met een klein snaveltje dat uit het bouwsel steekt. De moedervogel stopt er iets in. Fraai! Gelijk ook de enige foto van een nest op waarneming.

Helaas geen foto's van helpervogels. Bestaan die eigenlijk wel? Wie heeft die eigenlijk ooit in Nederland gezien? Misschien vertonen ze dit gedrag alleen maar in subtropisch India waar ze ook broeden en standvogel zijn? Waarom zou een helpervogel die krankzinnige reis naar Europa uitvoeren vol risico om alleen maar een beetje te helpen. Ik zou als Wielewaal-stagiair lekker in Centraal Afrika blijven tot mijn tijd gekomen is om echt te gaan broeden. Mijn leven wagen om wat bij te leren, mij niet gezien. Wie van de vogelwerkgroep levert mij bewijs dat helpervogels geen verzonnen fantoomvogels zijn die ooit eens één keer zijn gezien?

Ik was toch nog niet helemaal blij met vooral wat ik niet gevonden had over helpervogels. Op internet vond ik uiteindelijk een artikel: *Breeding biology of the Golden Oriole in the fenland basin of eastern Britain* (Milwright 1998). Het eerste interessante is dat er vermeld wordt dat identificatie per sekse in het veld alleen mogelijk is voor oudere mannetjes en jongere vrouwtjes. Sommige tweede-kalenderjaar mannetjes hebben een wat groener verenkleed terwijl juist de wat oudere vrouwtjes weer wat geler zijn en daardoor heel veel lijken op die jonge mannetjes. Dus kun je helpervogels er wel tussenuit halen? Hoe maak je het onderscheid tussen een jonger mannetje die echt de broedvogel is en een ander mannetje die alleen maar helpt? En was het niet zo dat mannetjes pas vanaf hun derde jaar broeden? Misschien heb ik dat verkeerd begrepen.

Het tweede interessante is dat er helemaal niet gesproken wordt over helpervogels. Zijn die niet opgemerkt of zijn ze er ook echt niet?

Het derde interessante is dat de nesten vaak tussen 350 en 600 meter van elkaar gebouwd werden. De kortste afstand was 80 meter. In een studie in noordoost Frankrijk was de minimale afstand 250 meter oplopend naar 1200 meter. In België werd er een minimale afstand van 700 meter

gemeten. Dit alles klinkt niet heel erg semi-koloniaal met overlappende territoria. Ikzelf vind dat behoorlijke afstanden. Hoe zie je eigenlijk dat territoria elkaar overlappen?

Meer informatie heb ik helaas niet gevonden. Ik ben toch heel benieuwd op welke informatie de meest recente Atlas van Sovon zich baseert wanneer ze het hebben over helpervogels. Wordt misschien vervolgd...

Wielewaal in de Grijze Steen, 11 mei 2021 (Paul van Pelt)

Maar afsluitend zonder echt af te sluiten: ik heb misschien een familiegroep gehoord. Ook al heb ik er maar twee gezien. Waarom het mannetje toch zo mooi doorzingt (zoals ook op andere opnames) weet ik niet. Is het een misschien jonge vogel die vast wat probeert? Maar dat klinkt, geloof ik, vaak wat amateuristischer. In mijn hoofd terugluisterend weet ik ook niet meer echt zeker hoe professioneel en welluidend en vol de zang klonk. Was het toch een jong mannetje aan het oefenen? Of vindt papa het gewoon fijn om te zingen? Of wil hij er iets heel anders mee zeggen, maar wat dan? Of toch een helpervogel die nog rondhangt en ook zijn liedje meezingt? Pfff, hier kom ik niet uit. Tot zover mijn vogelgepruts maar misschien heb ik sommigen, en in ieder geval mijzelf, toch wat denk- en luistervoer gegeven voor als je weer een Wielewaal hoort, in 2025 dan. ■

Literatuur

- Burton, P. & J. Hayman 1976. Het Vogelboek. Poema Pockets.
- Duivendijk, N. 2022. Handboek Europese Vogele. KNNV Uitgeverij.
- Gobin, S. & M. Dijksterhuis 2023. Vogeltrek in Beeld. KNNV Uitgeverij (prachtig boek, aanrader evenals hun veldgids vogeltrek uit 2019).
- Milwright, R.D.P. 1998. Breeding biology of the Golden Oriole *Oriolus oriolus* in the fenland basin of eastern Britain. *Bird Study* 45(3): 320-330.
- Sovon 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. Sovon.
- Sovon 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers.

*Een bewoner van Wissehaege onderzoekt uilenballen,
3 april 2024*

Mark's uilenwijsheid

Mark Sloendregt

Uilenbescherming en uilen kunnen rekenen op brede belangstelling bij het publiek en op de steun van vele vrijwilligers. Voor soorten als Kerkuil, Steenuil en Oehoe bestaan zelfs landelijke uilenwerkgroepen. Onze vogelwerkgroep is in 1979 begonnen met het plaatsen van kasten voor Kerkuilen. Om uilen te beschermen is monitoring en onderzoek belangrijk. Naast het controleren en onderhouden van kasten ben ik mij gaan verdiepen in de ecologie van uilen en de Kerkuil in het bijzonder. De stukjes die ik in deze rubriek publiceer zijn daar een voortvloeijsel van.

Maak er werk van

Mijn werkgever Vitalis biedt medewerkers de mogelijkheid om hun hobby of talenten in te zetten voor meer werkplezier en geluismomenten voor onze bewoners. Zo bestaat de mogelijkheid om een activiteit aan te melden bij 'Maak-er-werk-van'. Ik ben namelijk naast vrijwilliger van Vogelwerkgroep de Kempen ook werkzaam als medewerker Welzijn in zorginstelling Wissehaege. In mijn vrije tijd spendeer ik

jaarlijks vele uren aan het tellen van vogels en het beschermen van uilen in het wild. Op 3 en 4 april 2024 mocht ik op mijn afdeling PG2 in Wissehaege een presentatie geven over uilen en uilenbescherming. Voor die gelegenheid werd de leskist van Brabants Landschap geleend en hebben we natuurlijk ook braakballen gepluisd.

Leskist vol verrassingen

Uilen spreken tot de verbeelding, maar door hun nachtelijke en verborgen leefwijze laten ze zich maar zelden zien. Bij het afspelen van de roep van de Bosuil was er direct herkenning. Onze bewoners zijn allemaal ouderen met zorg; hun kennis en ervaringen van de natuur gaan dan ook soms ver terug in de tijd. De opgezette uilen en de

zelfgemaakte foto's en filmpjes uit de regio maakten het verhaal levendig en tastbaar. Zo heb ik verteld over de geruisloze uilenvlucht of over de erven en het biotoop waar uilen leven. De mensen reageerden erg enthousiast met opmerkingen als 'wat is de natuur toch mooi'.

Show-time

Bij het pluizen van enkele uilenballen ontdekten we een Bosspitsmuis: aan de schedels en kaken zijn muizen namelijk op naam te brengen. Het pluizen van braakballen blijft een leuke activiteit voor jong en oud. Schedeltjes en botjes ontdekken en onderzoeken is gewoon ook heel leerzaam. Mensen blijven zich ongeacht hun leeftijd verwonderen over de natuur.

Om mijn hobby te mogen delen met de bewoners waar ik dagelijks voor mag zorgen is geweldig. Samen iets doen, vertellen of gewoon luisteren naar elkaar is voor ouderen - en dementerenden in het bijzonder - erg fijn en belangrijk. De natuur is niet alleen mijn passie, maar iets dat iedereen op zijn of haar eigen manier beleeft en over kan vertellen.

Tyto alba en vele andere namen

Vogels kennen vele namen, meer dan alleen de wetenschappelijke. Over de historische relatie en betekenis van vogelnamen uit Europa is een site te raadplegen die door Herman Wilms uit Utrecht is opgericht. Nemen we bijvoorbeeld de Kerkuil (*Tyto alba*) dan bestaan daar vele namen voor, zoals witte uil, Kerkuil of *Barn owl*. De namen zijn vaak een afgeleide van de uiterlijke kenmerken, geluiden of voorkomen, of naar taxonomie.

Het Latijnse *Tyto alba* betekent witte uil: *alba* of *albus* is wit. Vele onderzoekers benoemen de witte uilen en er ontstaan daardoor ook verwijzingen naar spookuil. De gespikkelde of gevlekte vorm ontleent zijn naam *gutatta* van het Latijnse *guttae*, wat druppels betekent. In het Duits heet onze Kerkuil ook wel *Schleiereul* ofwel sluieruil, naar de hartvormige gezichtssluiert. Linnaeus noemde de Kerkuil *Strix flammea*, ook vanwege de sluiert, maar dat werd later de naam van de Velduil (*Asio flammeus*). Uiteindelijk werd de Latijnse naam *Tyto alba* geaccepteerd, zoals onderzoeker Scopoli hem noemde.

Kerkuil op jacht (Saxifraga-Hans Dekker)

In het Fries heet onze kerkuil ook wel *goudûle*, naar de goudoranje kleur. In Duitsland bestaat er ook een verwijzing naar de spikkels met als naam *perl-eule* of parel-uil. In het Zuid-Afrikaans en Tsjechisch wordt hij als nonnetjes-uil aangeduid, wederom naar de gezichtssluiert.

Er bestaan ook namen die verwijzen naar geluiden, zoals in het Engels *hissing owl* ofwel sis-uil. In het Italiaans heet hij *barbagianni*, een verbastering van snurkgeluiden. In het Duits wordt ook verwezen naar het overdag roesten of slapen als *Schlafeule*.

Dan zijn er nog de namen afgeleid naar het voorkomen. *Barn owl* in het Engels wat vertaalt naar schuuruil, in het Nederlands Kerkuil of in het Vlaams dialect *kirchûl*. In het oud-Duits bestaat ook de naam *Turn-iule* ofwel torenuil. Of in het Portugees *corujadas-torres* ofwel uil van de torens. De Kerkuil heeft de rotsen al lang vervangen door kerktorens, ruïnes, schuren of boerderijen - de donkere plaatsen - en broedt tegenwoordig vaak wel in daartoe aangebrachte nestkasten. De boer, de Friese bijvoorbeeld, zag ze graag, want *hja frette mûzen en sûpe gjin molke* oftewel 'zij eten muizen en drinken geen melk'.

Al deze benamingen zijn vaak erg oud en kunnen al honderden jaren bestaan of gebruikt worden. Over het ontstaan van een naam is veel te lezen en te ontdekken. De site van Herman Wilms geeft dan ook veel informatie over de herkomst en betekenis van Europese vogelnamen.

 [Wilms, H. 2016](#). Wetenschappelijke namen van de Vogels van Europa. Website.

Stenuilen versus bedrijventerrein Habraken, 15 jaar later

Als inwoner en uilenbeschermer van de gemeente Veldhoven bezoek ik regelmatig en al vele jaren het natuurcompensatiegebied en bedrijventerrein Habraken in Veldhoven. Soms maak ik dan foto's, zoals in bijgaande compilaties, om de ontwikkelingen vast te leggen.

Habraken (75 ha) was voor het bouwrijp maken een buurtschap met woningen omgeven door houtwallen en boerderijen met akkers. Alles moest wijken voor de komst van dit bedrijventerrein. Ten behoeve van de aanleg werden bomen geroid, het terrein geëgaliseerd, infrastructuur aangelegd en rioolwerkzaamheden uitgevoerd. Met het bouwrijp maken werd gestart in 2007. Uit diverse veldonderzoeken bleek echter onder meer dat twee territoria Steenuilen zich deels bevonden in het plangebied. De geplande bouwwerkzaamheden zorgden voor verstoring en aantasting van het foerageergebied. Daarom werd in 2008 door de gemeente een ontheffing aangevraagd, waar een compensatieplan onderdeel van was.

Het compensatieplan van Bureau Waardenburg moet het verlies aan bestaande nestplaatsen goed maken zodat de Steenuilen zullen blijven.

Ontwikkeling van Habraken in de periode 2008 t/m 2024 (MS)

Het compensatiegebied werd ingericht met diverse kleine landschapselementen. Heggen en boomgaarden moeten zorgen voor voldoende voedsel en dekking voor tal van dieren. Weilandjes in de omgeving worden extensief begraaasd door paarden. Ook werden extra steenuilenkasten geplaatst door Vogelwerkgroep de Kempen.

In en rondom Habraken werden door Vogelwerkgroep de Kempen in 2012 vijf à zes territoria Steenuilen vastgesteld. Over de jaren heen is het compensatiegebied door de natuurontwikkeling steeds geschikter geworden. Het bedrijventerrein wordt door de gemeente Veldhoven echter ook verder ontwikkeld, met alle gevolgen van dien.

Ontwikkeling van het bekken (links), de aanplantwal (rechtsboven) en de stobben (rechtsonder) op Habraken (MS).

Het bedrijventerrein wordt namelijk met nog eens 15 ha uitgebreid, wat eerder door het overaanbod aan bedrijventerreinen in de regio niet was toegestaan. Om die reden werd in 2021 door de gemeente aan ecologisch bureau Staro gevraagd onderzoek te doen naar o.a. de huidige populatie Steenuilen en een effectbeoordeling te schrijven naar aanleiding van de voorgenomen uitbreiding van het bedrijventerrein Habraken.

In de periode 2020-2022 werden op basis van veldwerk door Staro en Ecolyrium en de waarnemingen van Brabants Landschap nog steeds zes territoria van de Steenuil in de directe omgeving gevonden, waarvan twee territoria verstoord zouden worden door de voorgenomen werkzaamheden. Bovendien zou door de verdere uitbreiding de omgeving ongeschikt worden als leefgebied. Om die reden moest door de gemeente Veldhoven opnieuw een ontheffing worden aangevraagd en compenserende maatregelen genomen, zoals het plaatsen van nestkasten door onze vogelwerkgroep in samenwerking met uilenwerkgroep Wilmar.

De populatie uilen blijft echter kwetsbaar: de toename van verkeer - ontsluitingsweg Oersebaan - en de grootschalige bouwactiviteiten kunnen voor problemen zorgen. Hopelijk blijft deze kleine populatie

uilen hier gehandhaafd in een steeds groter groeiend Veldhoven.

Vogelwerkgroep de Kempen en Uilenwerkgroep Wilmar zullen in het belang van de uilen kasten plaatsen en deze controleren en onderhouden in de gemeente Veldhoven en specifiek Habraken e.o. De broedresultaten worden vervolgens aan Brabants Landschap doorgegeven via het digitaal invoerportaal Uilenmonitor. In het Jaarverslag vrijwillige uilenbescherming Noord-Brabant van Brabantse Landschap worden elk jaar de broedresultaten gepresenteerd van alle uilengroepen in Brabant en het seizoenverloop voor o.a. de steenuil en kerkuil nauwkeurig beschreven.

Met dank aan M. van den Berk (Uilenwerkgroep Wilmar) en Frans Hijnen.

Achterkamp, B. 2004. Quick scan Habraken, Veldhoven. Inschatting natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet. Bureau Waardenburg.

Brandjes, G.J. 2004. Aanvullend onderzoek vleermuizen en steenuil Habraken, gemeente Veldhoven. Bureau Waardenburg.

Brandjes, G.J. 2008. Aanvullend onderzoek plangebied Habraken. Bureau Waardenburg.

[Gemeente Veldhoven 2024](#). Bestemmingsplan Habraken, hoofdstuk 4.9 Flora en Fauna en o.a. bijlagen [7](#), [8](#) en [9](#) van Staro.

Grontmij 2000. Notitie bijzondere natuurwaarden in Habraken e.o.

Heijkers, D. & R. Krekels 2007. Natuurwaarden in de gemeente Veldhoven. Quickscan beschermde en bedreigde flora en fauna. Natuurbalans-Limes Divergens.

Hoefsloot, G. & J.M. Reitsma 2008. Compensatieplan steenuil Habraken, Veldhoven. Bureau Waardenburg.

[Lammers, K. & B. Kaboord 2023](#). Onderzoek en effectbeoordeling steenuilen 2023 Habraken te Veldhoven. Staro.

Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit 2008. Ontheffing FF/75C/2006/0343.

[Otter, M.A. den 2021](#). Quickscan flora en fauna Habraken te Veldhoven. Staro.

[Sloendregt, M. 2014](#). Veldhoven, steenuilen vs. bedrijventerrein. Blauwe Klauwier 40(1): 27-31.

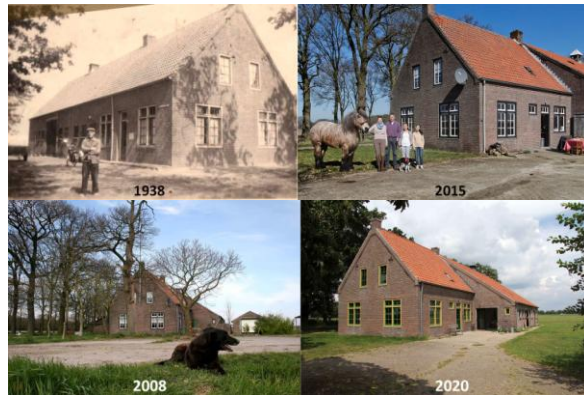
Veer, W. de & M. Sloendregt 2007. Steenuilen en kerkuilen in de gemeente Veldhoven, 2006-2007. VWG De Kempen.

[Vleut, I.J.J. 2022](#). Notitie soortgericht onderzoek. Staro.

Een bijzondere nestplaats

In Eersel staat een boerderij met een lange historie. Op historische kaarten uit 1650 was er al sprake van bewoning genaamd Heijnsheuvel. De huidige boerderij is uit 1938 en de eerste bewoners waren de gebroeders Hoeks, drie vrijgezellen waarvan er twee zijn gefusilleerd in kamp Vught voor

het onderdak bieden aan onderduikers vanuit de abdij van Postel. In Eersel is er om die reden een straat naar hen vernoemd. Over het lot van de gebroeders Hoeks werd ook een boek geschreven en deze zomer, tachtig jaar later, theatervoorstellingen opgevoerd in de pastorietauin van Knegsel.

De boerderij door de jaren heen (MS)

Vanaf 1946 had de familie Joosten de boerderij in erfpacht van de abdij in Postel. Tot 2014 woonde hier Wim Joosten, die op zijn bedrijf melkkoeien had die hij verzorgde. Het was allemaal erg kleinschalig en Wim leefde er in armoede. De boerderij, een woonhuis met stallen, was zijn voormalig ouderlijk huis. In de boerderij hing sinds 1989 een kerkuilenkast die vrijwel jaarlijks was bezet. In 2014 stierf Wim aan een ernstige ziekte, waardoor het pand leeg kwam te staan tot het werd verkocht aan Bart en Gera Appels.

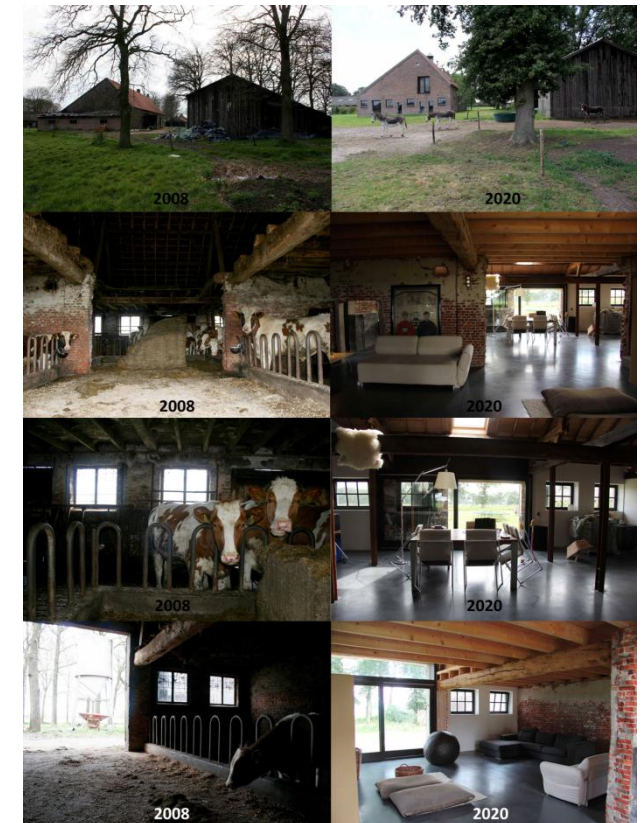

Wim Joosten † en Gera Appels (MS)

De nieuwe bewoners hebben de boerderij gerenoveerd en geschikt gemaakt voor bewoning. Met veel oog voor cultuurhistorie en de sfeer van de boerderij werd het in stijl omgebouwd naar een moderne woonboerderij. Twee jaar lang hebben Bart en Gera gewerkt aan hun nieuwe onderkomen en het resultaat mag er zijn. Er is veel veranderd. Zo zijn de koeien verdwenen, zijn er ramen bijgekomen en er is isolatie aangebracht. Echter de historie van vroeger is gebleven. Aan de buitenkant is eigenlijk weinig veranderd en ook de uilen vinden er nog steeds nestgelegenheid en voldoende voedsel.

Bart en Gera hebben behalve veel oog voor cultuurhistorie ook oog voor natuur. Zo hangt er sinds enkele jaren een steenuilenkast bij de boerderij die jaarlijks wordt bezet en in het voorjaar van 2020 hebben ze meegedaan met het project ErvenPlus van

Brabants Landschap om op het erf nog meer biodiversiteit te creëren.

De boerderij in 2008 en, na verbouwingen, in 2020 (MS)

Zo werd er o.a. een mussenkast en extra steenuilenkast – model *mancafe* - geplaatst. Ook werd er een struweelhaag en een fruitboomgaard aangelegd. In de tijd is er misschien veel veranderd en gebeurd, maar de uilen leven hier nog steeds in goede harmonie met de erfbewoners!

Met dank aan Gera Appels. ■

Impressie broedvogels 2024 op oostelijke Visvijvers Valkenswaard

Tom Heijnen

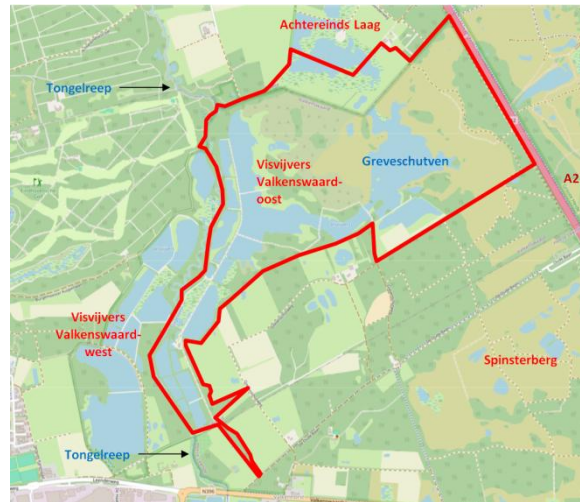
In 2024 heeft Vogelwerkgroep De Kempen voor de twaalfde keer de visvijvers ten oosten van de Tongelreep op broedvogels geïnventariseerd, na eerdere inventarisaties van een selectie van soorten in 1991, 1993, 1996, 1999, 2002, en van alle soorten in 2005, 2008, 2012, 2015, 2018 en 2021. De gegevens geven een goed beeld van de verspreiding, aantallen en aantalsontwikkeling van de broedvogels in het gebied.

Gebied

Het getelde gebied omvat de visvijvers te Valkenswaard ten oosten van de Tongelreep. De getelde oppervlakte is 220.0 ha, waarvan ca 30% bestaat uit open water, 15% uit riet en moeras, 25% uit gesloten bos en 7% uit grasland. Door het oostelijk deel, tussen Greveschutven en A2, loopt een pad dat vrij toegankelijk is voor ongemotoriseerd verkeer. Dat geldt ook voor een pad ten zuiden van het Greveschutven. De rest van het gebied is niet toegankelijk voor publiek.

De oostelijke vijvers vormen samen met de westelijke vijvers de Visvijvers Valkens-

waard. De visvijvers maken deel uit van het 1500 ha. grote natuurgebied Valkenhorst dat bij Brabants Landschap in eigendom en beheer is.

Ligging en begrenzing van het onderzochte gebied.

Het grootste deel van Valkenhorst is onderdeel van het Natura2000-gebied Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux.

2024 was uitzonderlijk door de extreem natte maanden in de voorafgaande winter en het voorjaar. Zelfs normaliter droge delen, zoals het opengekapte gebied in het noorden, waren kletsnat en en delen daarvan stonden maandenlang blank.

Methode

Als methode van inventariseren en interpreteren zijn de richtlijnen van het broedvogel monitoring project (BMP) gevolgd. Bovenop de 9 complete telrondes waren er diverse aanvullende bezoeken. Door de natte gebiedsomstandigheden konden niet overal fijnmazige looproutes worden gevolgd. Vooral aan de oostrand van het Greveschutven zullen daardoor territoria gemist zijn. Ten behoeve van Kleine Karekieten en andere zomerse rietvogels werden zgn. 'waadpak-sessies' uitgevoerd, waardoor het probleem van de niet-toegankelijke looproutes deels gecompenseerd werd.

De totale bezoektijd bedroeg 165 uren. In het inventarisatie-rapport dat in voorbereiding is, zal uitvoerig ingegaan worden op methode en veldwerk.

Het veldwerk van de vogelwerkgroep werd gedaan door Harold Bierens, Wim Deeben, Geurt Jan van Ek, Tom Heijnen, Jan Kolsters, Paul van Pelt, Mark Sloendregt en Pieter Wouters. Uit Avimap en waarneming.nl werden diverse aanvullende gegevens verwerkt.

Aantal territoria in de zeven jaren dat alle soorten werden geteld. Soorten staan op volgorde van [IOC-codering](#).

Soort	2005	2008	2012	2015	2018	2021	2024
Grote Canadese Gans	0	0	1	1	3	2	7
Grauwe Gans	9	18	17	25	87	42	64
Knobbelzwaan	12	8	8	9	14	7	7
Nijlgans	2	2	2	2	5	3	5
Bergeend	0	0	0	0	0	1	0
Zomertaling	2	0	1	2	2	2	1
Slobeend	3	4	2	17	8	2	0
Krakeend	34	46	24	56	38	37	9
Wilde Eend	25	27	8	18	19	22	18
Wintertaling	1	2	3	5	3	2	3
Tafeleend	54	29	28	31	26	30	18
Kuifeend	50	39	67	67	36	41	19
Nachtzwaluw	1	1	1	4	4	3	2
Koekoek	9	8	9	11	7	6	6
Holenduif	5	8	14	10	12	16	13
Houtduif	13	24	18	11	9	24	17
Zomertortel	0	0	0	1	0	0	0
Waterral	16	12	11	15	15	15	13
Waterhoen	3	11	4	6	10	4	5
Meerkoet	90	53	56	73	62	47	23
Dodaars	23	18	14	13	17	12	3
Fuut	17	15	13	7	9	8	10
Geoorde Fuut	5	6	3	1	1	0	1
Kievit	2	3	0	6	2	3	0
Kleine Plevier	0	0	0	2	1	0	0
Wulp	1	0	0	0	0	0	0
Houtsnip	0	0	3	3	2	2	4
Ooievaar	0	0	0	0	0	1	0
Roerdomp	3	2	4	3	5	6	7
Woudaap	0	0	1	1	3	1	3
Blauwe Reiger	0	0	0	0	2	1	3
Wespendief	1	1	1	0	0	1	1
Sperwer	0	0	0	1	0	0	1
Havik	2	2	2	1	1	1	1
Bruine Kiekendief	1	1	0	0	0	0	0
Zwarte Wouw	0	0	1	1	1	1	0
Buizerd	2	1	2	2	3	2	4
Bosuil	8	5	5	6	3	0	2

Soort	2005	2008	2012	2015	2018	2021	2024
Ijsvogel	3	2	2	3	4	2	1
Draaihals	0	0	0	0	0	1	1
Middelste Bonte Specht	0	0	1	1	3	2	2
Kleine Bonte Specht	7	10	10	6	10	11	9
Grote Bonte Specht	21	24	23	30	30	19	17
Zwarte Specht	4	3	5	5	5	4	4
Groene Specht	4	2	2	3	3	3	4
Boomvalk	0	1	1	0	2	2	1
Grauwe Klauwier	0	0	0	0	0	1	1
Wielewaal	3	3	2	2	5	3	1
Gaai	11	6	8	10	10	10	9
Ekster	0	0	0	0	1	0	0
Kauw	0	1	0	0	0	0	1
Zwarte Kraai	10	12	12	11	12	10	8
Raaf	0	0	0	0	0	0	1
Zwarte Mees	15	14	16	10	4	4	1
Kuifmees	21	22	27	19	16	15	12
Matkop	16	11	11	9	11	13	8
Pimpelmees	34	42	45	34	40	35	43
Koolmees	65	56	60	58	53	64	52
Boomleeuwerik	0	1	2	1	5	8	9
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	2	0
Cetti's Zanger	0	0	0	0	0	7	15
Staartmees	11	12	11	11	10	10	7
Fitis	105	78	87	95	54	50	49
Tjiftjaf	56	73	96	83	54	66	84
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	0	1
Rietzanger	0	0	0	0	1	2	1
Kleine Karekiet	245	181	201	177	143	188	113
Bosrietzanger	1	8	6	7	7	3	3
Spotvogel	0	0	2	0	0	0	0
Snor	0	0	1	0	0	0	0
Sprinkhaanzanger	4	1	4	3	0	0	1
Zwartkop	54	64	74	71	69	59	60
Tuinfluit	26	47	27	32	31	38	42
Grasmus	0	1	9	6	7	10	7
Goudhaan	22	26	22	22	13	5	8
Winterkoning	110	117	78	107	88	65	66

Soort	2005	2008	2012	2015	2018	2021	2024
Boomklever	4	6	6	12	10	16	14
Boomkruiper	36	40	34	48	49	49	48
Spreeuw	32	40	38	45	28	27	27
Zanglijster	19	16	16	15	15	22	26
Grote Lijster	3	4	5	3	0	1	1
Merel	35	44	46	42	45	43	41
Roodborst	63	53	41	58	39	36	53
Blauwborst	11	4	14	11	9	17	19
Grauwe Vliegenvanger	1	3	3	7	13	3	3
Bonte Vliegenvanger	1	4	0	1	14	9	9
Zwarte Roodstaart	0	0	0	0	0	0	1
Gekraagde Roodstaart	4	10	16	13	5	14	13
Roodborsttapuit	3	2	6	11	5	7	10
Heggenmus	13	20	2	11	4	6	0

Soort	2005	2008	2012	2015	2018	2021	2024
Grote Gele Kwikstaart	1	1	0	0	1	0	0
Witte Kwikstaart	3	6	2	6	3	4	4
Graspieper	1	0	0	0	0	0	0
Boompieper	18	24	25	23	17	24	24
Vink	65	90	85	62	67	65	67
Appelvink	0	0	0	3	1	1	7
Goudvink	0	0	3	3	3	7	5
Groenling	3	4	8	12	6	6	1
Kneu	0	0	0	1	3	2	0
Kruisbek	0	0	0	0	1	0	0
Putter	0	0	0	1	0	3	1
Geelgors	1	1	2	4	6	9	9
Rietgors	29	25	26	18	27	17	20
Aantal territoria	1588	1561	1546	1637	1472	1445	1315
Aantal soorten	72	73	77	81	82	85	85

Wespindief op de visvijvers, 26 mei 2024 (TH)

Resultaten

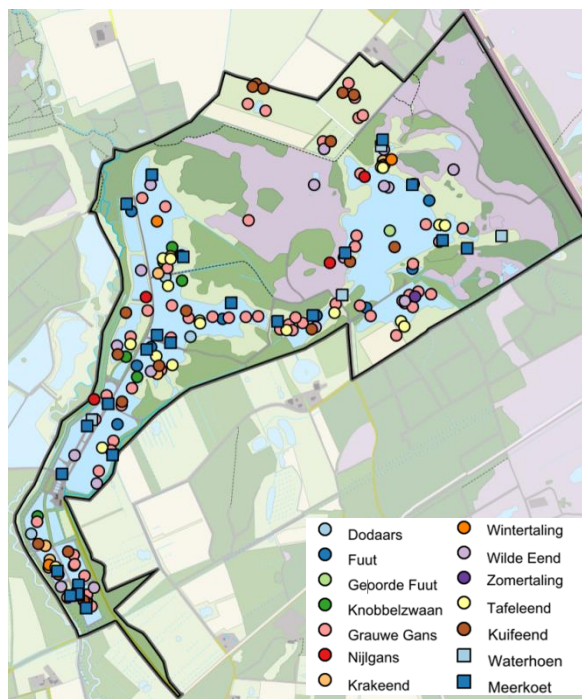
De gegevens van alle soorten en aantallen die in de zeven jaren zijn geregistreerd, zijn te vinden in de tabel op de vorige pagina's. Hierna worden opvallende resultaten in 2024 en ontwikkelingen in de loop van de jaren besproken. Bij diverse soorten worden daarbij ook de gegevens uit 1991, 1993, 1996, 1999 en 2002 gepresenteerd.

De Raaf is als broedvogel een nieuwkomer in het gebied, 14 april 2024 (TH).

Soortgroepen

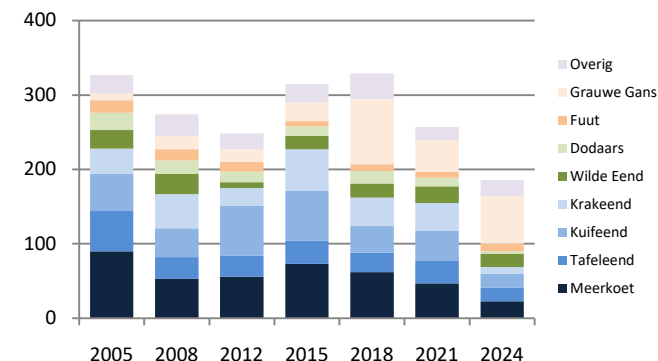
Drie soortgroepen zijn op de visvijvers van speciaal belang omdat die specifiek in de beheersdoelstellingen van Brabants Landschap zijn opgenomen. Het betreft de watervogels, rietvogels en moerasvogels. De groep moerasvogels wordt hieronder niet besproken omdat die wat soortensamenstelling betreft vrijwel geheel valt binnen de groep rietvogels.

Territoria (in totaal 185) van watervogels in 2024.

In 2024 werden 185 territoria **watervogels** geteld. Op alle vijvers werden ze aangetroffen, bijna altijd met meerdere soorten per vijver. In het Achtereinds Laag kwamen ook watervogels voor; niet zichtbaar op het kaartje is dat dit gebied bestaat uit plassen en drassige graslanden. Een opmerking bij het stippenkaartje is overigens op zijn plaats. Eenden, ganzen en zwanen zijn weinig territoriaal en vliegen makkelijk van de ene naar de andere vijver. Daardoor zijn zowel de aantallen territoria als de locaties ervan niet heel nauwkeurig.

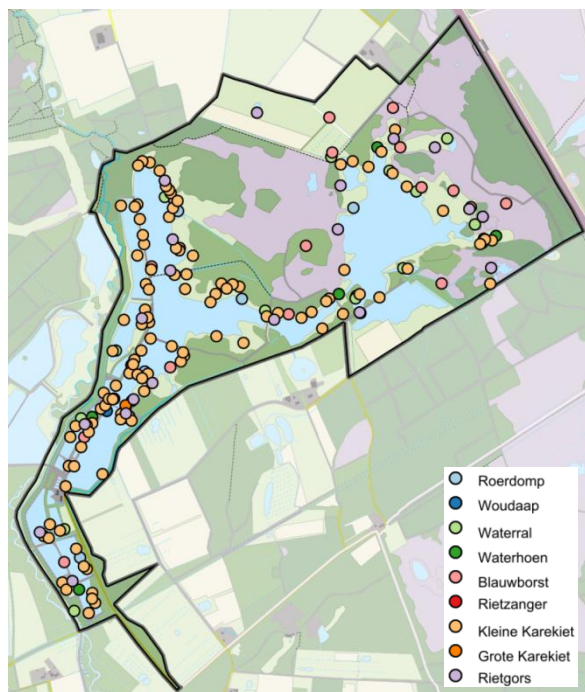
Het aantal watervogels fluctueerde in de periode 2005-2024 fors. Na een aanvankelijke afname nam het totaal aantal territoria na 2012 toe, maar na 2018 zette een scherpe daling in.

Ontwikkeling van het aantal watervogelterritoria. De soorten staan op volgorde van talrijkheid in 2005.

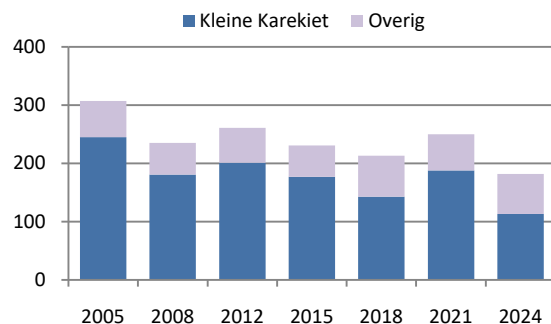
Die dynamiek is logischerwijze vooral het gevolg van aantalsveranderingen bij talrijke soorten. Over de hele periode vanaf 2005 bekeken namen Meerkoet, Tafeleend, Kuifeend en Krakeend flink af (minder algemene soorten als Fuut en Dodaars overigens ook), terwijl de Grauwe Gans flink in aantal toenam.

Onder de 181 territoria **rietvogels** waren 113 territoria Kleine Karekieten. Deze bepalen dus voor een belangrijk deel het kaartbeeld. Langs iedere vijver kwamen rietvogels voor, met de laagste aantallen aan de westrand van het Grevenschutven waar maar weinig riet, lisdodde, gagel en wilgen groeien.

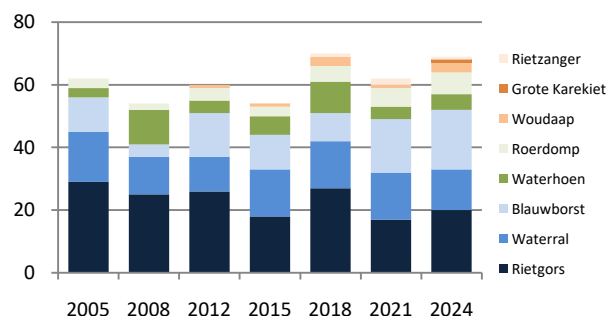
Territoria (in totaal 181) van rietvogels in 2024.

In de periode 2005-2024 nam het aantal rietvogels flink af, maar dat kwam vooral door een aanzienlijke daling van het aantal Kleine Karekieten. Het totaal aantal

Ontwikkeling van het aantal rietvogelterritoria.

territoria van de overige rietvogelsoorten was behoorlijk constant en vanaf 2018 zelfs iets hoger dan in de periode daarvoor.

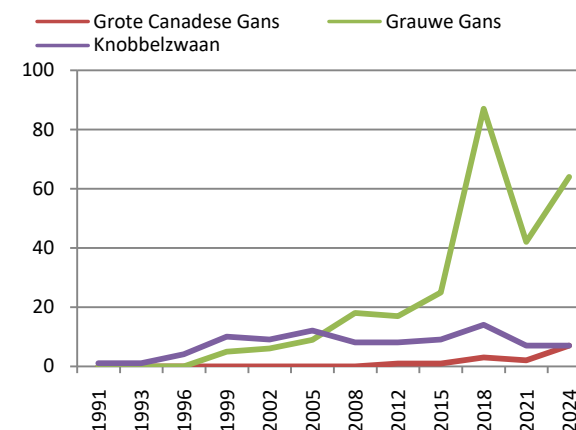
Ontwikkeling van het aantal rietvogelterritoria in de categorie 'Overig' (zie vorige figuur).

Binnen de groep 'overig' was overigens sprake van, soms forse, schommelingen en veranderingen in aantal. Zo nam het aantal territoria van de Rietgors af en van de Roerdomp toe, terwijl het aantal Waterhoenen flink op en neer ging.

Opvallende aantalsontwikkelingen

Het aantal **Grauwe Ganzen** nam de afgelopen decennia spectaculair toe, met een piek van bijna 90 territoria in 2018 en lagere aantallen daarna. De toename was geheel in lijn met de landelijke en regionale ontwikkeling en werd ook op de westelijke vijvers waargenomen. **Grote Canadese Ganzen** bleven lange tijd afwezig. Na een eerste territorium in 2012 bleef de omvang gering, met een voorlopige piek van 7

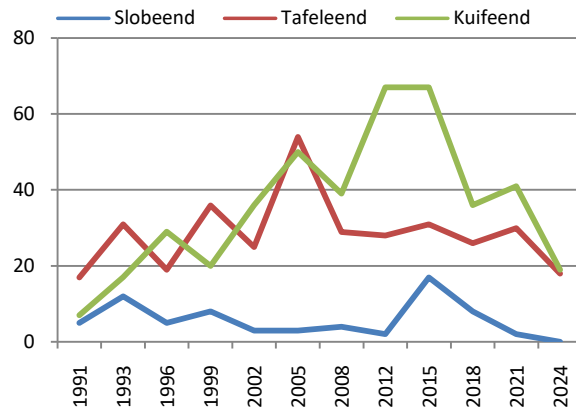
territoria in 2024. In Nederland nam de soort sinds ca 1990 sterk toe. Het aantal **Knobbelzwanen** bleef na een aanvankelijke toename lange tijd min of meer stabiel (8-14 territoria), maar nam vanaf 2021 wat af. Een vergelijkbare ontwikkeling werd op de westelijke vijvers vastgesteld. Zowel de toename als de stabiele situatie waren in lijn met het landelijke beeld; van een afname is in Nederland evenwel geen sprake.

Lange tijd bleef het aantal **Slobeenden** laag maar was de soort wel aanwezig. In 2015 was er een piek met 17 territoria. Daarna nam het aantal af en ontbrak de soort in 2024. De landelijke populatie vertoonde een forse afname die tot ca 2010 aanhield, met stabiele aantallen sindsdien.

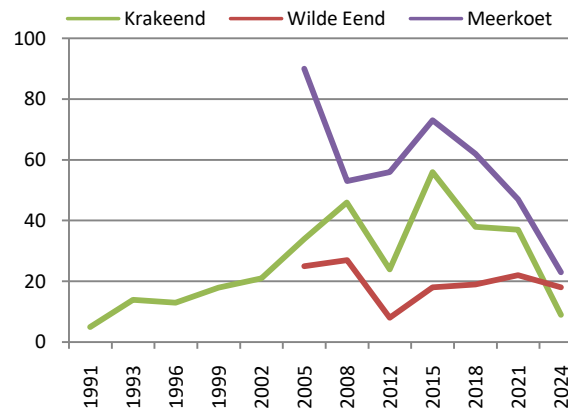
Tafeleenden komen al decennialang in vrij groot aantal op de visvijvers voor. Er zijn, soms vrij forse, fluctuaties die voor een deel kunnen samenhangen met methodische

problemen (zie opmerking in de paragraaf Soortgroepen). Of er sprake is van een structurele afname, waarop de gegevens uit 2024 kunnen duiden, moet nog blijken. Hoewel methodische problemen ook bij de **Kuifeend** spelen, lijkt de aantalsontwikkeling wat uitgesprokener: een flinke stijging tot halverwege de jaren '10 en een flinke daling na 2015. Dit patroon van toe- en daarna afname is ook op landelijk niveau aanwezig.

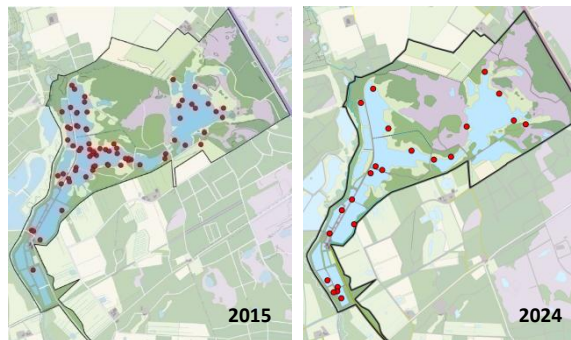

Frappant is het aantalsverloop van de **Krakeend**. De soort nam tot halverwege de jaren '10 fors toe, geheel in lijn met het landelijke en regionale verloop. In tegenstelling tot dit verloop nam het aantal op de oostelijke vijvers daarna af, met in 2024 een niveau dat overeen kwam met dat in begin jaren '90. Blijkbaar spelen lokale factoren een rol, maar welke dat zijn weten we niet. Opmerkelijk is dat het aantal **Wilde Eenden** redelijk stabiel bleef terwijl de landelijke populatie de afgelopen decennia

gestaag afnam als gevolg van een te lage overleving van jongen.

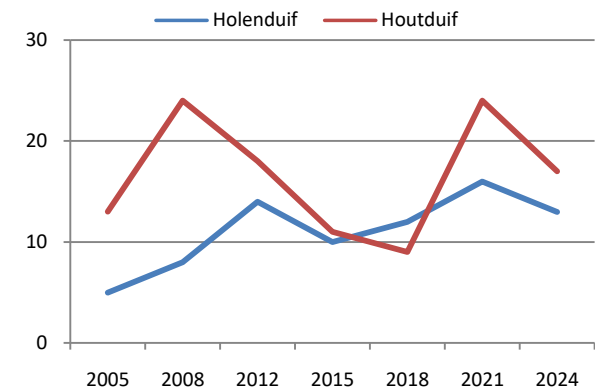
Bij de **Meerkoet** was een flinke afname te zien, eerst van 2005 naar 2008 en vervolgens na 2015. Zo ziet zo'n afname er op de kaart uit:

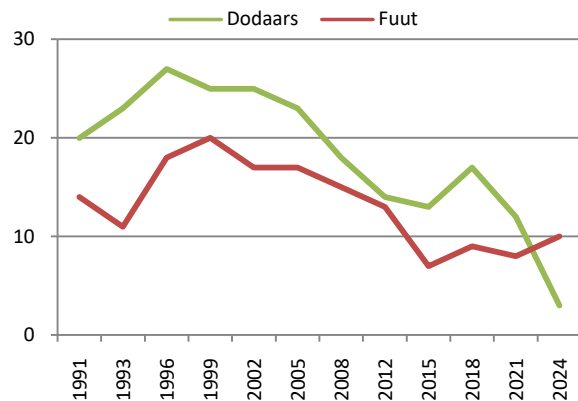
Meerkoetterritoria in 2015 en 2024.

Op de westelijke vijvers werd vanaf 2003 (het eerste teljaar) een geleidelijke afname van het aantal Meerkoeten waargenomen. De landelijke populatie is overigens al decennialang min of meer stabiel.

De trend van de **Holenduif** was een toename, al lijkt het aantal vanaf 2012 eerder wat te fluctueren dan structureel toe te nemen. Op landelijk niveau was overigens van een gestage toename sprake. Het aantal **Houtduiven** varieerde behoorlijk, zonder duidelijke lange termijntrend. In ons land als geheel nam de soort fors toe in stedelijke gebieden en fors af in bossen en cultuurland, met per saldo een min of meer stabiele situatie.

Met de **Dodaars** gaat het niet goed op de visvijvers. Na een aanvankelijk stabiele stand namen de aantallen na 2005 flink af en resteerden in 2024 slechts enkele territoria. Op de westelijke vijvers was vanaf 2003 (het eerste teljaar) eveneens sprake van een forse afname. Aangezien de landelijke aantallen sinds ca 2000 stabiel bleven, heeft de afname vermoedelijk te maken met omstandigheden in het gebied zelf. We hebben echter geen idee hoe dit zit.

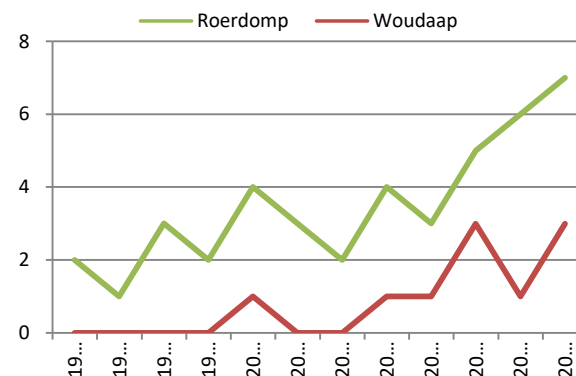
Hetzelfde verhaal geldt voor de *Fuut*, al is het opmerkelijk dat de aantallen op de westelijke vijvers vanaf 2003 (het eerste teljaar) min of meer stabiel bleven.

Fuut op de visvijvers, 23 april 2024 (TH).

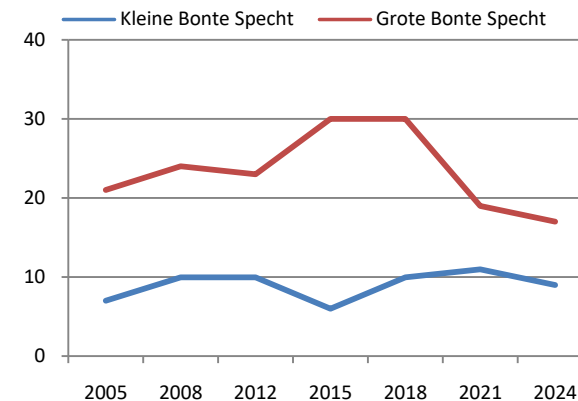
Ronduit spectaculair was de ontwikkeling van de *Roerdomp*. Na een bescheiden toename vanaf de jaren '90 werden in 2018 voor het eerst meer dan 4 territoria in kaart gebracht. 2024 was met 7 territoria een topjaar en samen met de westelijke vijvers

waren er zelfs 10 territoria. De toename is in lijn met de landelijke ontwikkeling.

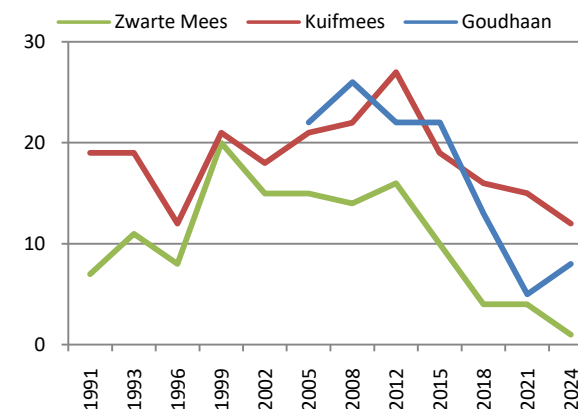

Lastiger is het om een uitspraak te doen over een trend bij de *Woudaap*. Daarvoor zijn de aantallen te gering en de schommelingen te groot. Dit neemt niet weg dat 2024 een uitzonderlijk goed jaar was, met 3 territoria op de oostelijke vijvers plus 2 territoria op de westelijke vijvers.

Het aantal *Kleine Bonte Spechten* was redelijk constant. Omdat de soort lastig te tellen is kan aan kleine variaties geen bijzondere betekenis worden gehecht. Landelijk nam de soort de afgelopen decennia fors toe, veroorzaakt door het ouder worden van de bossen en de omvorming naar natuurlijker bos. Hetzelfde gold voor de *Grote Bonte Specht* in ons land. Op de vijvers nam deze soort na 2018 echter af.

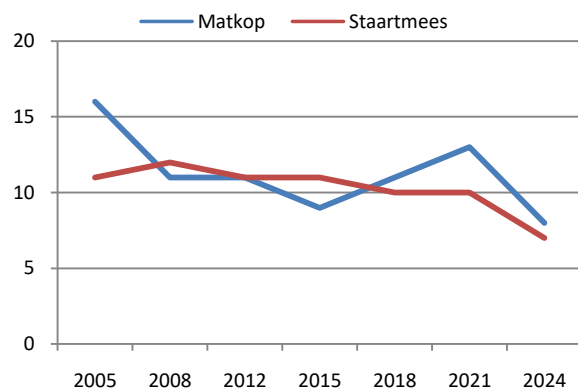
De trends van *Zwarte Mees*, *Kuifmees* en *Goudhaan* vertonen enige overeenkomst, namelijk een flinke afname vanaf ca 2015. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met het verdwijnen van gesloten naaldbos (door boskap ten behoeve van herstel van heide) in het noorden van het gebied.

Bij Zwarte Mees en Goudhaan speelden andere factoren vermoedelijk ook een rol omdat beide soorten ook op landelijk niveau flink afnamen. Te denken valt aan het

omzetten van naaldhoutaanplant in natuurlijker loofbos, en verslechtering van de boskwaliteit door vermessing en verzuring van bosbodems.

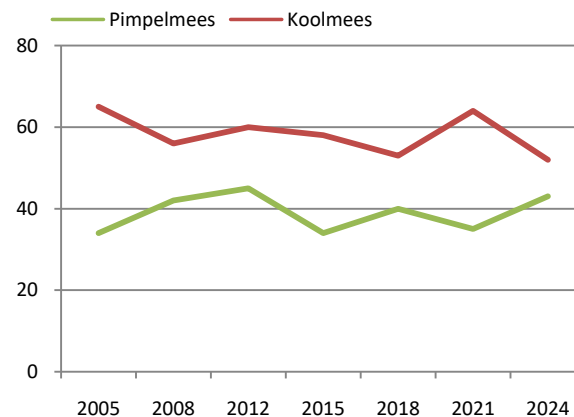
Het aantal territoria van de *Matkop* nam ten opzichte van 2005 wat af, maar vertoonde verder alleen lichte schommelingen. De komende jaren moet blijken of de daling in 2024 een structurele afname. Landelijk nam de Matkop sinds ca 1990 schrikbarend af.

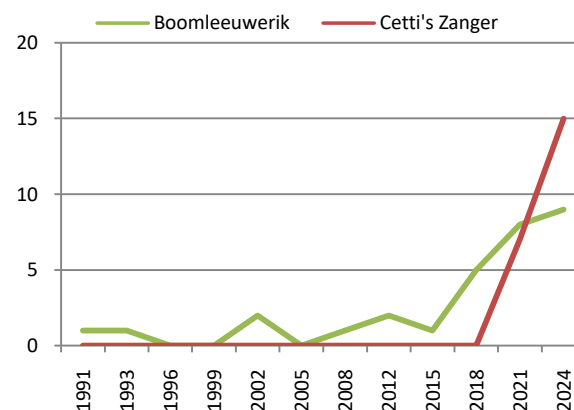
Of de ogenschijnlijk lichte afname van de *Staatmees* significant is zal moeten blijken. De soort is erg lastig te inventariseren waardoor toevalsfactoren een flinke invloed kunnen hebben op de aantallen. Landelijk nam de stand overigens sinds ca 2005 om onbekende redenen af.

Het aantal *Pimpelmezen* en *Koolmezen* bleef in de loop der jaren min of meer gelijk. Landelijk namen beide soorten toe, onder

meer als gevolg van het ouder worden van bossen en het aanleggen van groenvoorzieningen.

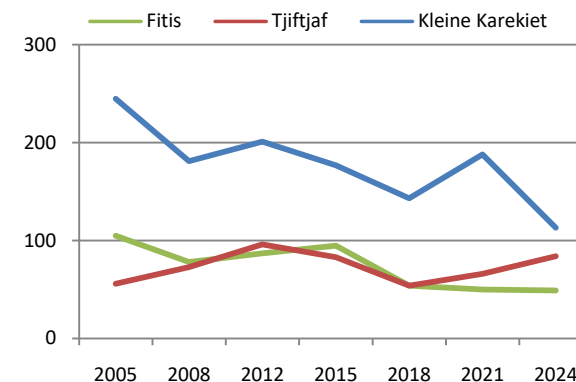

De *Boomleeuwerik* profiteerde van het kappen van het bosgebied in het noorden (3 territoria in 2024) en nam toe op de al aanwezige stukken heide in de noordoosthoek van het gebied (6 territoria in 2024). Sinds ca 2010 nam de soort in Nederland spectaculair toe.

Na een lange periode 'zonder' gaat het in de Kempen met de *Cetti's Zanger* voor de wind, in lijn met de aanhoudende toename in ons land. Op de oostelijke vijvers ging het van 0 territoria t/m 2018 naar 7 in 2021 en 15 in 2024. Samen met de westelijke vijvers werden in 2024 ca 22 territoria in kaart gebracht.

Het aantal *Fitissen* halveerde in de periode 2005-2024, wat naar verhouding een aanzienlijk grotere afname is dan in ons land als geheel werd waargenomen. De *Tjiftjaf* nam eerst toe, daarna af en vervolgens weer toe zonder een duidelijke lange termijntrend van toe- of afname. Deze golfbeweging was ook op landelijk niveau zichtbaar, met als trend overigens een behoorlijke toename.

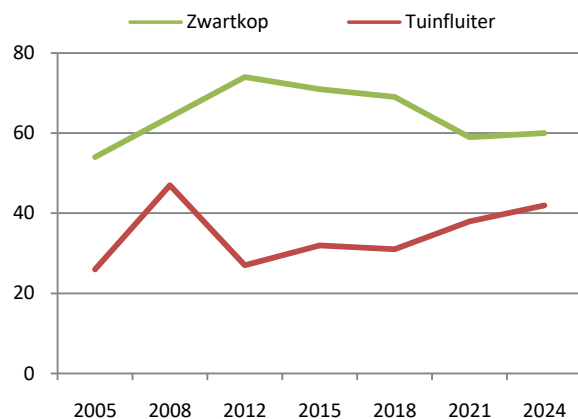

Opmerkelijk is de gestage afname van de *Kleine Karekiet*, terwijl daar op landelijk niveau geen sprake van was en de stand stabiel bleek te zijn. Wellicht is de afname op de vijvers te wijten aan het steeds meer

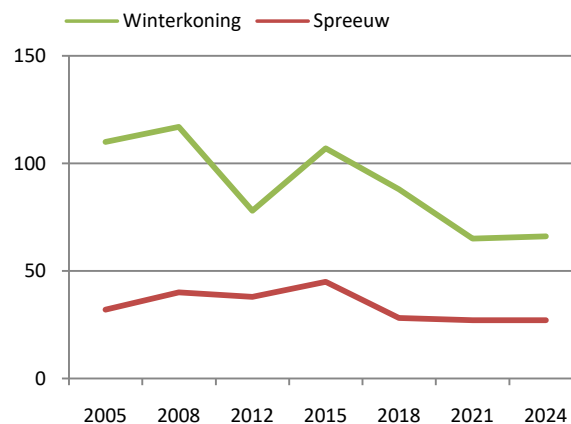
verdwijnen van riet als gevolg van ganzenvraat en (vervolgens) verdringing door lisdodde.

Zowel *Zwartkop* als *Tuinfluitier* laten over de lange termijn geen opvallende toe- of afname zien, al zijn er wel wat fluctuaties. Voor de Tuinfluitier correspondeert dat met het landelijke beeld, maar de Zwartkop nam decennialang toe in ons land, onder meer door de uitbreiding van groenvoorzieningen.

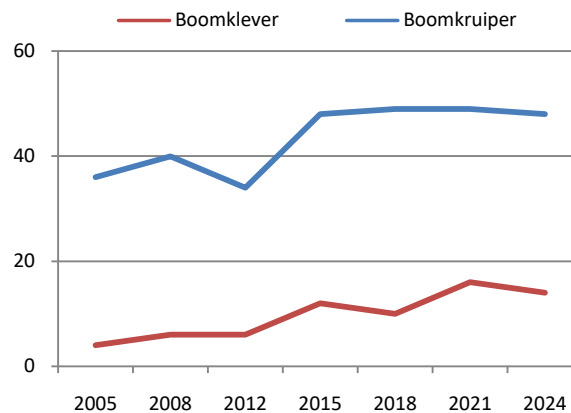

Het aantal *Winterkoningen* halveerde in de periode 2005-2024. Hoewel de populatie in Nederland al decennialang flink toenam, was in de provincie Noord-Brabant juist sprake van een geleidelijke afname. Op de vijvers lag het aantal territoria in 2021 en 2024 op een lager niveau dan in de jaren ervoor. In Nederland nam de *Spreeuw* fors af tot ca 2010 om daarna te stabiliseren en zelfs iets toe te nemen. Van zo'n afname was op de vijvers geen sprake, al was het aantal

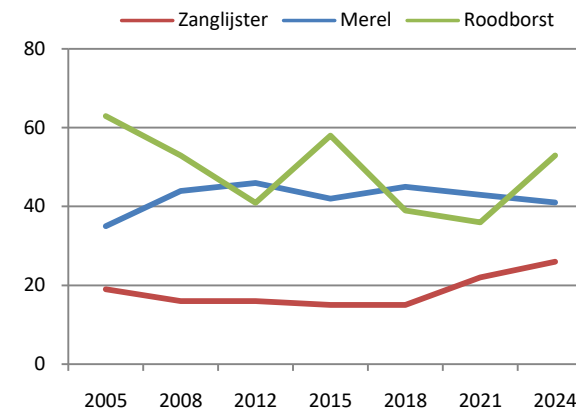
territoria vanaf 2018 wat lager dan in de jaren daarvoor.

Zowel *Boomklever* als *Boomkruiper* namen toe. Bij Boomklevers lijkt het aantal vanaf 2021 te stabiliseren en bij Boomkruipers vanaf 2015. In Nederland namen beide soorten, dankzij de ouder en gevarieerder wordende bossen, gestaag toe met een verdubbeling ten opzichte van de jaren '90.

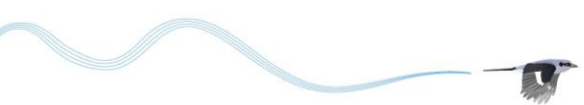

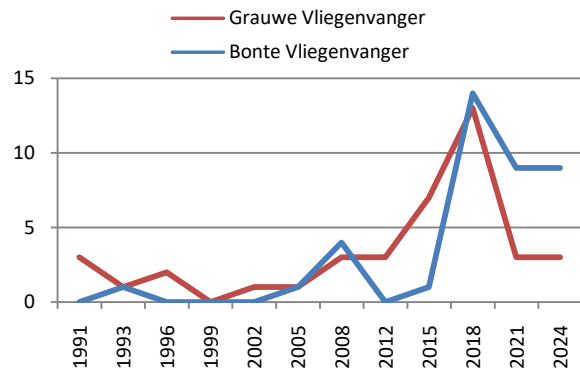
Het aantal *Zanglijsters* en *Merels* bleef stabiel, met wellicht een kleine toename bij de Zanglijster vanaf 2021. Op landelijk niveau nam de Zanglijster toe terwijl de Merel de laatste jaren wat afnam.

Het aantalsverloop van de *Roodborst* vertoonde dalingen en stijgingen zonder dat er een eenduidige trend van toe- of afname was. In Nederland nam de soort vanaf ca 2015 toe.

De *Grauwe Vliegenvanger* nam in de jaren '80 en '90 in Nederland fors af. Dat werd op de vijvers niet vastgesteld, al moet worden opgemerkt dat de soort zeer lastig is op te sporen. In 2015 en met name 2018 werden hogere aantallen vastgesteld, terwijl dat landelijk gezien geen uitbijters waren.

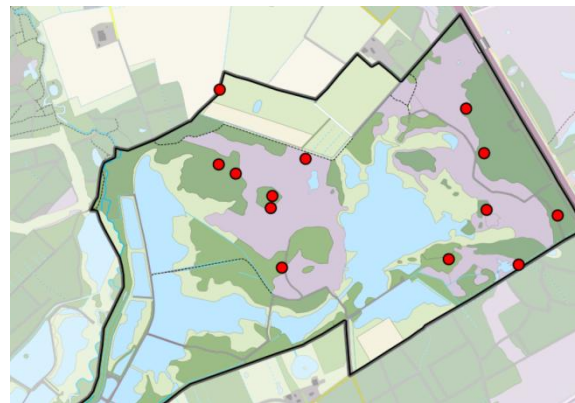

Voor de **Bonte Vliegenvanger** was 2018 ook een uitschieter, waarna het aantal territoria wel wat lager was maar wel fors meer dan voor 2018. In Nederland en in onze regio nam de soort vanaf ca 2000 stevig toe.

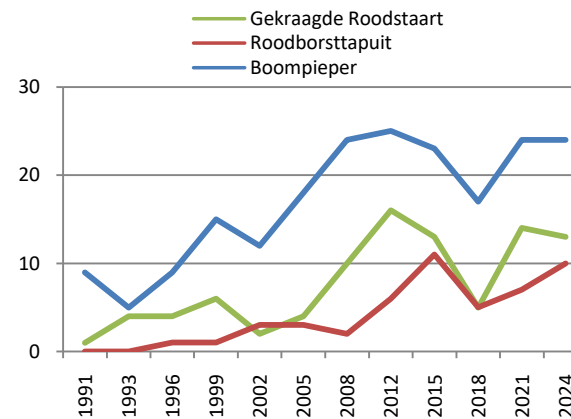
Bonte Vliegenvanger op de visvijvers, 5 mei 2024 (TH).

Gekraagde Roodstaart, **Roodborsttapuit** en **Boompieper** namen in de loop der tijd flink toe. Dat was ongetwijfeld te danken aan het opener maken van het gebied door het kappen van bos.

Gekraagde Roodstaartterritoria in 2024.

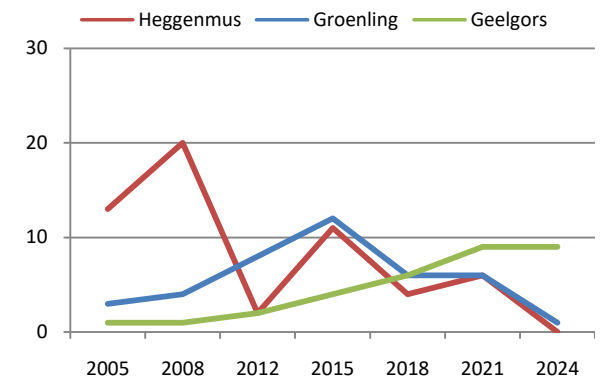
Bovendien namen de drie soorten in Nederland stevig toe en bij Gekraagde Roodstaart en Roodborsttapuit is die toename vermoedelijk nog niet ten einde.

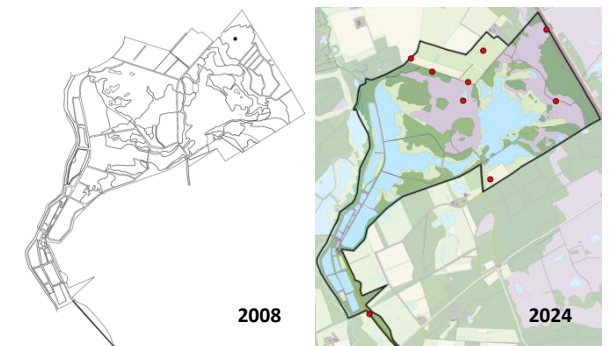
Het aantal Boompiepers bleef sinds ca 2010 stabiel en dat zien we ook min of meer terug op de vijvers.

Opvallend zijn de sterke fluctuaties en trend van afname bij de **Heggenmus**. Op landelijk niveau is de stand stabiel al zijn er ook

fluctuaties, maar die corresponderen niet met die op de vijvers. Wellicht heeft de afname te maken met het vrijzetten van de vijvers rond 2005.

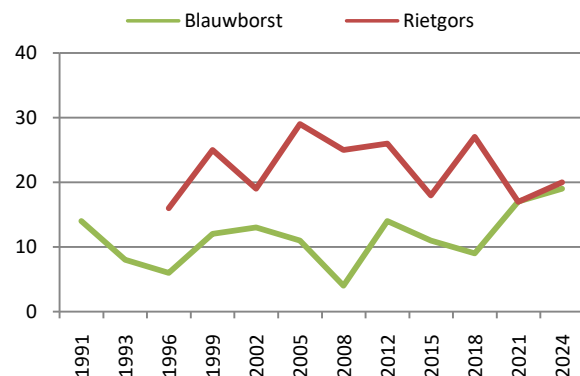

Groenlingen namen eerst toe en na 2015 weer af. Dit komt precies overeen met het landelijke beeld, met de paratitaire ziekte Het Geel als vermoedelijke veroorzaker van de afname in ons land. **Geelgorzen** zitten in de lift en namen gestaag toe tot 9 territoria in 2021 en 2024. Ze profiteerden onder meer van het kappen van het bos waardoor er meer bos- en houtranden ontstonden.

Geelgorsterritoria in 2008 (voor de kap) en 2024.

Op landelijk niveau nam de soort, na een aanvankelijk forse afname en areaalkrimp in de jaren '60 en '70, fors toe tot ca 2010 en daarna weer wat af. In de provincie Noord-Brabant begon de afname iets eerder maar de stand stabiliseerde daarna snel.

Het aantalsverloop bij de **Blauwborst** vertoonde de nodige schommelingen die wellicht verband houden met lokale omstandigheden. In Nederland nam de soort de afgelopen decennia spectaculair en gestaag toe. Zo'n toename is op de vijvers niet waargenomen.

Ook het aantal **Rietgorzen** vertoonde forse fluctuaties, zonder een duidelijke trend van toe- of afname. Dit past bij het landelijke beeld, al was in de provincie Noord-Brabant na ca 2005 sprake van een lichte afname.

Rode Lijstsoorten

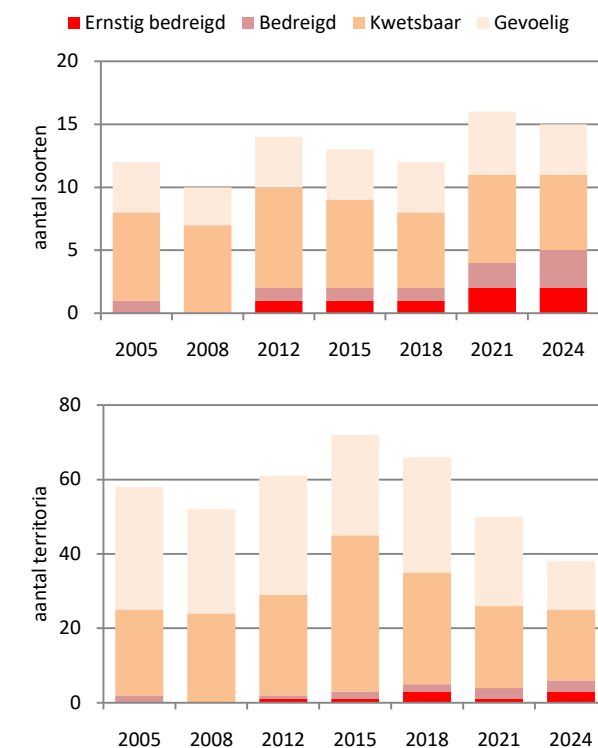
De tabel hieronder geeft een overzicht van de soorten die op de [Rode Lijst van Nederlandse broedvogels](#) staan. Alles bij elkaar een indrukwekkende lijst voor een gebied van 220 ha.

Ontwikkeling van de Rode Lijstsoorten.

Soort	2005	2008	2012	2015	2018	2021	2024
Ernstig bedreigd							
Woudaap	0	0	1	1	3	1	3
Draaihals	0	0	0	0	0	1	1
Bedreigd							
Zomertaling	2	0	1	2	2	2	1
Grauwe Klauwier	0	0	0	0	0	1	1
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	0	1
Kwetsbaar							
Slobeend	3	4	2	17	8	2	0
Wintertaling	1	2	3	5	3	2	3
Koekoek	9	8	9	11	7	6	6
Zomertortel	0	0	0	1	0	0	0
Wulp	1	0	0	0	0	0	0
Roerdomp	3	2	4	3	5	6	7
Boomvalk	0	1	1	0	2	2	1
Wielewaal	3	3	2	2	5	3	1
Snor	0	0	1	0	0	0	0
Grote Lijster	3	4	5	3	0	1	1
Gevoelig							
Raaf	0	0	0	0	0	0	1
Zwarte Mees	15	14	16	10	4	4	1
Matkop	16	11	11	9	11	13	8
Veldleeuwerik	0	0	0	0	0	2	0
Spotvogel	0	0	2	0	0	0	0
Gr Vliegenvanger	1	3	3	7	13	3	3
Graspieper	1	0	0	0	0	0	0
Kneu	0	0	0	1	3	2	0

Het aantal soorten en territoria in de categorieën Ernstig bedreigd en Bedreigd was, uiteraard, laag. Het is positief dat zowel het aantal soorten als territoria in de loop

van de jaren toenam. Verheugend was het grote aantal Woudapen in 2024, met naast de 3 territoria op de oostelijke vijvers ook minstens 2 territoria op de westelijke vijvers.

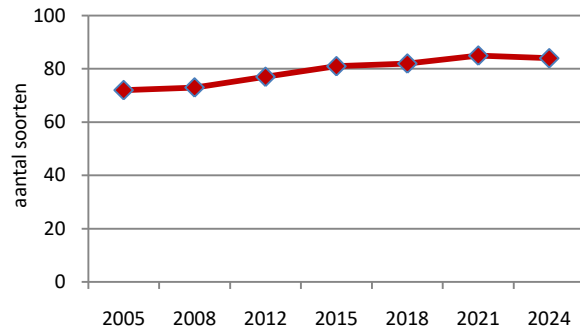

Samenvatting Rode Lijstsoorten: aantal soorten (boven) en aantal territoria (onder).

Het aantal soorten in de categorieën Kwetsbaar en Gevoelig bleef in de loop der jaren min of meer gelijk, maar het aantal territoria daalde flink, vooral in de categorie Gevoelig. Dat komt vooral door de forse afname van Zwarte Mees en Matkop. Het aantal Roerdompen namen geleidelijk aan toe met in 2024 een record van 7 territoria.

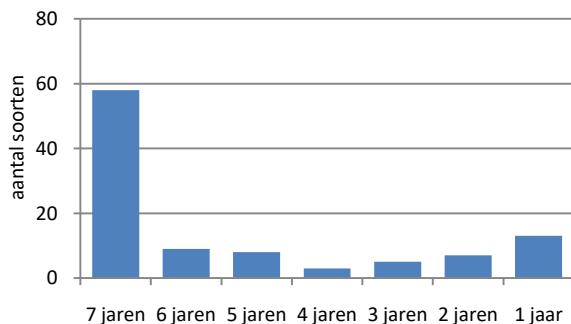
Soortenrijkdom en -dynamiek

De diversiteit aan soorten steeg geleidelijk van 72 broedvogelsoorten in 2005 naar 85 in 2021 en 84 in 2024. Over de zeven onderzoeksjaren werden 103 soorten in het gebied vastgesteld.

Ontwikkeling van het aantal broedvogelsoorten.

Meer dan de helft van de soorten (57 soorten = 55%) kwam in alle zeven jaren voor. Het gaat dan vooral om algemene soorten die, ondanks fluctuaties, altijd wel met meerdere territoria aanwezig zijn.

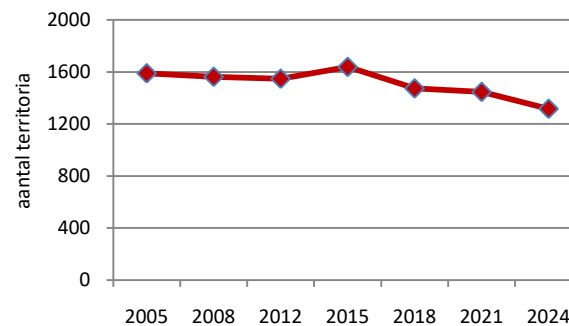
Aantal soorten onderverdeeld naar het aantal inventarisatiejaren (maximaal 7) dat ze voorkwamen.

Maar er zijn ook soorten die in het gebied schaars zijn, d.w.z. met gewoonlijk ≤ 10 territoria, en desondanks in alle zeven jaren present waren: Nijlgans, Wintertaling, Nachtzwaluw, Waterhoen, Roerdomp, Havik, Buizerd, IJsvogel, Zwarte Specht, Groene Specht, Gaai, Zwarte Mees, Bosrietzanger, Grauwe Vliegenvanger, Witte Kwikstaart, Groenling en Geelgors.

Onder de vogelbevolking in 2024 waren twee nieuwkomers ten opzichte van de overige zes jaren, namelijk Grote Karekiet (werd wel bij de inventarisatie in 2002 vastgesteld) en Zwarte Roodstaart. Soorten die in vijf of zes van de voorgaande inventarisatiejaren wél aanwezig waren maar niet in 2024, waren Slobeend en Kievit.

Totale aantallen en dichtheden

Tot 2015 werden meer dan 1500 territoria in een jaar in kaart gebracht. Sindsdien daalde het aantal met als voorlopig laagste punt

Ontwikkeling van het totaal aantal territoria.

ruim 1300 territoria in 2024. De dichtheid daalde van 7,9 territoria/ha in 2005 naar 6,6 territoria/ha in 2024.

Ten opzichte van de westelijke visvijvers, waar tijdens twee onderzoeksjaren ruim 10 territoria/ha zaten, waren de dichtheden een stuk lager. Dat zal te maken hebben met de grotere oppervlakte water van de oostelijke vijvers (watervogels broeden immers aan de randen en niet op open water) en het opengekapte naaldbos in het noorden waar de dichtheid laag is.

Dankwoord

Dank aan mijn medetellers voor de vele uren veldwerk die ze aan de inventarisatie besteedden, en Paul van Pelt en Jan Kolsters voor hun opmerkingen en aanvullingen op dit artikel. Dank aan Henk Sierdsema voor aanvullende gegevens uit Avimap. ■

Literatuur

- [Heijnen, T. 2023.](#) Ontwikkelingen broedvogels op westelijke Visvijvers Valkenswaard. *Blauwe Klauwier* 49(4): 51-58.
- [Kleyheeg, E. et al. 2024.](#) Overleving en fenologie van kuikens van Wilde Eend, Soepeend en Krakeend in Nederland. *Limosa* 97: 49-61.
- [Kolsters, J. 2022.](#) Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard 2021 ten oosten van de Tongelreep. VWG De Kempen.

De trends van broedvogels in Nederland en Noord-Brabant zijn gebaseerd op gegevens van [Sovon](#).

Fresco van Michelangelo in de Sixtijnse Kapel in Vaticaanstad, met de schepping van Adam door God (bron: [Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Sixtijnse_Kapel))

Evolutie: een strijd tussen geloof en wetenschap?

Rob Aarts

Enkele miljoenen jaren geleden verschijnt een vlucht vogels vanuit het vaste land op duizend km afstand op een groep eilanden. De latere Galapagos eilanden. De eilanden bezitten verschillende fysieke en biologische omstandigheden waaronder voedsel. De eilanden onderling zijn voor de vogels moeilijk of niet bereikbaar. De vogels zijn van dezelfde soort *Volatinia jacarina* (volgens *Life the science of biology*) en hebben dezelfde soort snavels. Er ontstaan dus diverse van elkaar gescheiden populaties. Wat gaat er gebeuren gedurende een lange (?) periode? En hoe en waarom vindt dat plaats ?

In ieder zichzelf respecterende biologiemethode voor het middelbaar onderwijs is dat te vinden, hoewel hoe en waarom vragen, fundamenteel voor biologische processen, niet tot de meest eenvoudige behoren. In ieder geval zal de bezoeker van de Galapagos (een ware crowdfunding wens van mij) *Volatinia jacarina* er niet meer aantreffen. De ontdekker van het hoe en waarom veroorzaakte een van de meest controversiële reacties ooit in de wereld.

Vooraf binnen de Clerus brak paniek uit. Zie als huidig ludiek uitvloeisel daarvan onderstaande figuren.

Ik ben geen onderzoeker, maar een zoeker zoals de meesten van ons zoekers zijn. Ik probeer antwoorden te zoeken en te geven op vragen die ik zelf stel uit interesse. Daarbij maak ik gebruik van standaardwerken zoals het Amerikaanse studieboek *Life: The Science of Biology* door William K. Purves e.a. en *How Birds Evolve* door Douglas J. Futuyma. Ook Wikipedia is leverancier van kennis.

Amerikaanse literatuur voor onderwijsdoeleinden wordt gekenmerkt door bijzonder helder taalgebruik en duidelijk opgebouwde structuur van basiskennis tot diepgaand kennisniveau. Dat laatste betekent niet dat daarbij alles door mij begrepen wordt. Zeker niet als het gaat om de oefenvragen voor studenten over de tekstinhoud. Ik kijk eerst naar het antwoord en vervolgens opnieuw naar de vraag. Dat is heel prettig want ik heb immers niets meer

te verliezen en toch het idee het begrepen te hebben. Dat is nog eens relaxed!

Gipsafgietsel van *Archeopteryx* (bron: [Wikipedia](#)).

De vogelaar op de trektelpost die roept dat er voortdurend de laatst overgebleven dinosaurussen voorbijkomen, zal ongetwijfeld onder luid gelach ertoe worden aangezet nog een borrel te nemen om de

daglijst nog meer spektakel te geven. **Hij heeft geen borrel nodig om zijn gelijk te krijgen.**

Evolutie is een feit

Biologische evolutie is geen theorie, maar een feit. Daarover bestaat al lang wetenschappelijke consensus. Het is een verandering in de tijd in de genetische samenstelling van de leden van een populatie. De wijze waarop dat gebeurt is nog wel onderwerp van theorievorming, maar dat heeft niets te maken met het feit van evolutie. Deze kan plaats vinden op microniveau binnen een kortere periode en op macroniveau op niveau van duizenden of miljoenen jaren (naar *Life: The Science of Biology*)

Proposities:

1. Nergens in de **Bijbel** vinden we het begrip Evolutie terug.
2. Nergens in Darwin's ***On the Origin of Species*** vinden we een verwijzing naar Genesis 1.1.

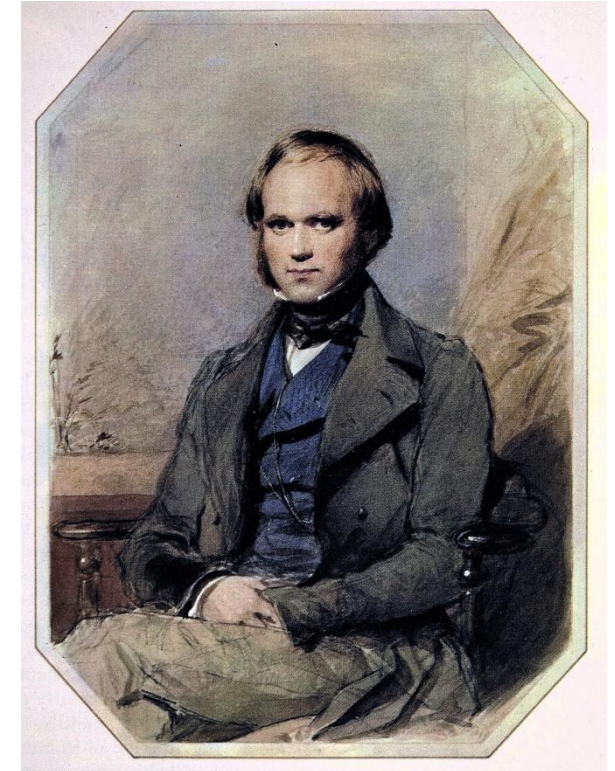
Alle leven op aarde is geëvolueerd vanuit het allerkleinste eencellige organisme d.m.v. **mutaties** (veranderingen in erfelijke eigenschappen) en **erfelijkheid**. Dit feit staat geheel los van de oorsprong van het leven. Daarover is nog geen eenduidig wetenschappelijk bewijs, hoewel dit

allereerste leven over alle ingrediënten moest beschikken om te kunnen evolueren. Dat geldt ook voor het ontstaan van het heelal, hoewel de oerknaltheorie (in tegenstelling tot evolutie dus wel een theorie) hierbij leidend is. Een Goddelijke of andere creacionistische schepping voor beide fenomenen is in principe dus nog steeds denkbaar.

Tot de negentiende eeuw dachten de meeste mensen in de Westerse wereld dat de aarde relatief jong was. De Ierse aartsbisschop Ussher maakte er in 1650 met naarstig rekenen 4004 BC van. Misschien had hij beter even bij Newton op de koffie kunnen gaan, de grootste wetenschapper (volgens de Engelsen) aller tijden, die in die tijd net de differentiaal/integraalrekening ontdekte. Biologen en geologen ontdekten dat de aarde veel ouder was. Fossielen in afzettingsgesteenten en stapeling in de tijd van afzettingen, waarbij jong gesteente op ouder gesteente stapelde, maakten duidelijk dat de aarde veel ouder moest zijn.

Een strijd tussen exacte wetenschap en geloof. Een strijd, die zelfs nooit een einde zal benaderen, omdat eenvoudig gesteld, het leven niet alleen bestaat uit rationaliteit, maar ook gevoed wordt door emotie en geloof via religie met haar leiders als entiteiten vanuit de vroegste menselijke culturen. Een van de grootste

wetenschappelijke ontdekkingen uit de 19de eeuw is de ontdekking door Charles Darwin van evolutie d.m.v. natuurlijke selectie. Met Newton als scholierenkiller voor natuurkunde bij uitstek, zien we in de Engelse lijsten Charles Darwin als tweede grootste verschijnen.

Charles Darwin als jonge man (bron: [Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin)).

Daarna verschijnt de Oostenrijkse monnik Johann Gregor Mendel, de ontdekker van de erfelijkheidswetten en scholierenkiller voor biologie. Mendel was nog niet op de hoogte van de **meiose**, de celdeling waarbij

geslachtscellen worden gevormd, waardoor hij zijn resultaten van kruisingsproeven met bijvoorbeeld erwten nog niet kon verklaren. In de toenmalige wetenschappelijke wereld baarde Mendel dan ook weinig opzien. Pas na meer dan dertig jaar werden door o.a. onze landgenoot Hugo de Vries rond 1900 kruisingsexperimenten uitgevoerd en werden de wetten van Mendel bevestigd. De verklaring van de resultaten kwam eindelijk op gang door de beschrijving van de meiose en Mendel werd alsnog gevierd.

Eglise de Longepierre (klik [hier](#) voor bron).

In het Oostfranse plaatsje Longepierre ten oosten van Dijon, in het schitterende dal van de Doubs met o.a. horden Bijenetters en leuke aantallen Grielen, kwam ik in een klein protestants en dus eenvoudig kerkje een gratis mee te nemen epistel tegen over Darwinisme: *La Fin du Darwinisme*, het einde dus van het gedachtengoed van Darwin. Het epistel behelst de inhoud van

een vraaggesprek met Prof. Jérôme Lejeune (1926-1994) over, uiteraard, de houdbaarheid van de evolutietheorie van Darwin. Voor de geïnteresseerde lezer die bereid is een woordenboek te hanteren, zoals ik zelf, is een kopie beschikbaar.

Lejeune was een zeer bekende Franse geneticus en kroonlid van de Franse Academie van Wetenschappen, die diverse genetische afwijkingen in het menselijk genoom ontdekte en beschreef. Samen met anderen o.a. het driemaal i.p.v. tweemaal voorkomende chromosoom 21, de oorzaak van het Down syndroom. Als overtuigd katholiek was Lejeune verder een fervent en actief tegenstander van iedere vorm van abortus en het gebruik van anticonceptie voor vrouwen.

Lejeune: Wij zijn absoluut zeker, dat het niet mogelijk is het verschijnen van soorten en de verschillende levensvormen te verklaren vanuit het neodarwinisme. We moeten niet geloven, dat de Bijbel zich noodzakelijkerwijs keert tegen het evolutie concept. De Bijbel is zelfs het eerste evolutieve boek omdat het de stappen in de Schepping aangeeft.

Hij geeft een opening waarbij hij de Bijbel het eerste “evolutieve boek” noemt. Daar blijft het bij, omdat in het Bijbelverhaal het onmogelijk is de Schepping over miljoenen jaren uit te smeren, zoals dat bij evolutie als

scheppend fenomeen het geval is. In het scheppingsverhaal zoals in de Bijbel in Genesis 1.1 wordt verwoord, schiep God in 6 dagen het universum en de schepselen inclusief de mens daarbinnen. Lejeune was een exacte wetenschapper en dus op de hoogte van de wetenschappelijke denkwijze en onderzoeksmethodiek. Zeker aan het einde van de vorige eeuw moet Lejeune op de hoogte geweest zijn van bewijzen van evolutie en ook DNA-technieken, die hij zelf toepaste in zijn werk, dat daarmee samenhangt. Lejeune degenereert zich als wetenschapper door zich te laten leiden door Bijbelse interpretaties en deze te beschouwen als feitelijkheden, een hoofdzonde in de wetenschap. Lejeune is niet in staat Geloof en exacte Wetenschap te scheiden. Hij is een pion in de macht van het Geloof. Vrijwel ieder Geloof kent immers onderdanen. De begrippen “onderdanen en onderdanigheid” duiden per definitie op een machtsverhouding en de pionnen binnen het kerkelijk gezag van dat geloof dragen eraan bij de onderdanen voor bewustwording te behoeden, zoals de volgende tekst laat zien:

De mens uit de wereld, de mens die niet in God gelooft, ontkent natuurlijk ten stelligste dat God bestaat. Dat is ook de reden van het ontstaan van bijvoorbeeld de evolutietheorie, en ook de reden waarom deze officieel door de wetenschap erkend wordt.

De Bijbel zegt in Psalm 14 : 1: “De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God”. De evolutietheorie is één van de tactieken van de duivel om mensen een reden te geven om niet in God te geloven. Maar zoals je ziet, deze theorie is een leugen. Zelfs op grond van Darwins eigen geschrift moet de theorie naar het rijk der fabelen verwezen worden. De feiten passen binnen Gods Woord. En dat is geen wonder, want Gods Woord is de waarheid (Joh. 17 : 17).

Een niet bepaald verbindende tekst, opgediept uit de krochten van het streng Christelijk geloof, een tekst gedreven door angst en gebaseerd op een halsstarrig verkokerde interpretatie van Bijbelteksten. Als het Christelijk visje op de achterklep van sommige auto's staat voor geloof in bovenstaande tekst is er weinig hoop voor de inzittenden en de wereld. Mocht ik zo'n visje tegenkomen had ik de neiging om het visje te passeren en er voor te gaan rijden met mijn Darwin Pootvis. Inmiddels is mijn pootvis gestolen of opgevist. Nu nog een heel andere tekst van een geloofsdienaar:

Wie op zoek is naar verklarend bewijs voor aardse en hemelse verschijnselen doet het Boek der Boeken tot stof vergaan en wie slechts op zoek is naar Gods Woord doet het Boek der Boeken tot losse kruimels vergaan. Wie echter op zoek is naar zingeving, vrede

en liefde vindt geen beter boek als fundament voor de samenleving waartoe een ieder behoort.

Een opmerkelijk fragment uit een sterk verbindende lezing door een priester tijdens een uitvaartdienst, waarbij ik aanwezig was. Opmerkelijk omdat de lezing ruimte schept voor iedereen in de samenleving. Gelovigen, andersgelovigen en ongelovigen. Dat was in de tijd, waarin Darwin zijn ontdekkingen deed wel even anders. Toch een evolutie vanuit het kerkelijk denken?

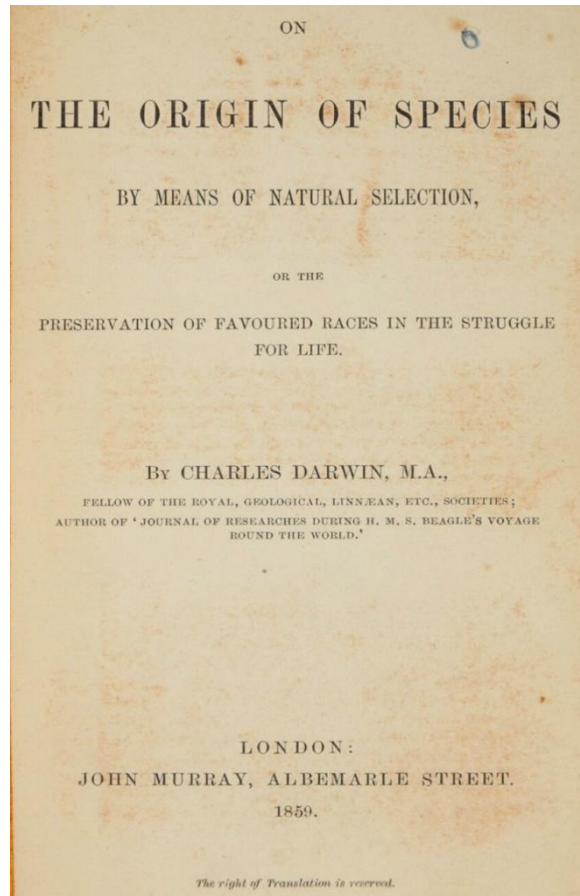
Darwin en Wallace

Zijn naam is Charles Darwin, Engelsman, en hij scheepte in 1831 in op de Beagle, een zeezeilboot, en reisde gedurende vijf jaar naar Zuid-Amerika en de Falkland eilanden. Wat later zeilde hij naar de Galapagos eilanden alwaar hij een beroemde ontdekking deed in de vorm van de naar hem vernoemde Darwin vinken, één van de pijlers van zijn latere evolutietheorie. Dan op naar Australië en Zuid-Afrika en hij keerde in 1836 terug naar zijn geboorteland met een rugzak vol verzamelde, geprepareerde

De Beagle (bron: [Wikipedia](#)).

organismen en notities over planten, dieren, geologie en fossielen.

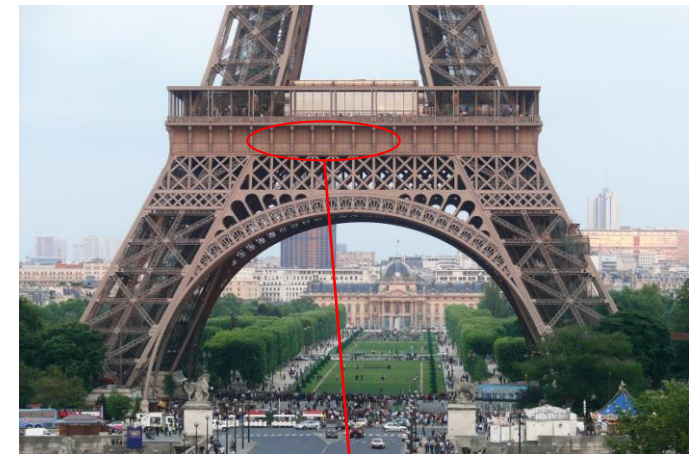
Darwin's boek uit 1859.

Weer thuis ging hij gedurende zijn verdere leven aan de slag met de classificatie van zijn beschreven en verzamelde voorwerpen. Op grond van zijn waarnemingen en notities trok hij de conclusie dat evolutie van het leven op aarde de motor is van het ontstaan van soorten met als mechanisme **natuurlijke**

selectie. Deze conclusie hing hij 20 jaar niet aan de grote klok. Onder druk van de publicatie van dezelfde conclusie op basis van vergelijkbaar onderzoek door de Engelsman Alfred Russel Wallace verscheen zijn boek in 1859 met de titel *On the Origin of Species* waarmee hij de gehele wetenschappelijke wereld op zijn grondvesten deed schudden en historisch gezien een dramatisch ander beeld van de werkelijkheid veroorzaakte.

Hij kreeg de gehele Clerus over zich heen omdat hij het Bijbelse "Genesis 1.1" in twijfel zou trekken. In de Middeleeuwen zou hij vanwege zijn boek door de Clerus in ernstige mate worden gedood en tot de Duivel gebracht. God ware met hem! Hij leefde godzijdank van 1809 tot 1882 en is de slimste mens in de wetenschappelijke titanenstrijd over het ontstaan van soorten en het mechanisme van evolutie.

De medespelers, de Fransen Jean- Baptist de Lamarck en Georges Cuvier haakten af. Cuvier wegens zijn Catastrofisme, omdat dit de theorie van onveranderlijkheid van soorten aanhangt en een goddelijk scheppende macht zorgt voor invulling van nieuwe soorten na aardse catastrofes. Hoewel een eminent wetenschapper kostte de goddelijk scheppende macht Cuvier de kop in de strijd. Gelukkig prijkt zijn naam samen met 71 anderen aan de Eiffeltoren.

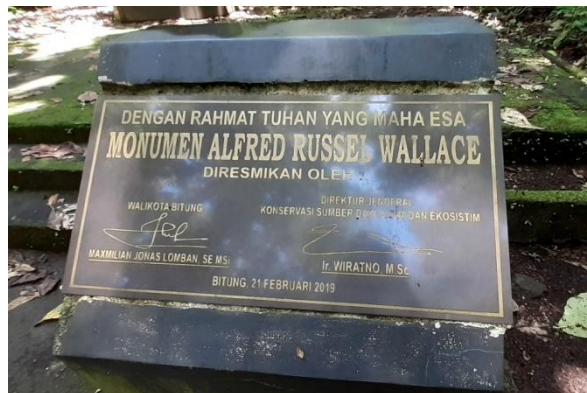

Eiffeltoren met Cuvier's naam (TH).

Van origine protestant lijkt het erop dat hij zich wat evolutie betreft door de bijbelinterpretaties liet leiden.

De Lamarck viel af vanwege zijn Lamarckisme, waarbij hij voorstelde dat door het gebruik van bepaalde organen deze zich vormen naar de aard van het gebruik ervan. In de schoolboeken over de Lamarckistische evolutie wordt de lange nek van de giraf nogal eens aangehaald. Deze aanpassing zou via overerving op het nageslacht overgaan. In het wetenschappelijk evolutionaire denken bleek hiervoor geen plaats, omdat er geen enkel mechanisme werd ontdekt waarmee een organisme zelf of de omgeving invloed kan

uitoefenen op zijn erfelijk materiaal. Knarsetandend moesten de Fransen toegeven dat hun evolutie wetenschappers het pleit hadden verloren. Waarschijnlijk zal de naam van de Lamarck, overigens terecht, ook terug te vinden zijn aan de Eiffeltoren mogelijk naast Cuvier. Maar... toch is het nog mogelijk dat de Lamarck een kleine wederopstanding mag beleven via de huidige epigenetica, een vakgebied binnen de erfelijkheidsleer, dat mogelijke erfelijke veranderingen bestudeert zonder wijziging van DNA en dus zonder mutatie als aanpassing aan de omstandigheden.

Monument ter nagedachtenis aan Wallace in Tangkoko NP, Sulawesi, Indonesie (TH).

Bleven over in de strijd, de Britse evolutie wetenschappers Alfred Russel Wallace (1823-1913) en Charles Robert Darwin (1809-1882). Net als Darwin reisde Wallace de wereld over naar o.a. Brazilië en het Amazone regenwoud. Net als Darwin verzamelde hij organismen, waarin hij

overigens ook een handeltje had. Tijdens een brand aan boord van zijn schip ging de verzameling verloren en bleven slechts wat notities over. Op grond daarvan formuleerde hij de theorie, dat de ontwikkeling van soorten wordt gedreven door natuurlijke selectie.

De evolutietheorie van Darwin en Wallace, zou je denken. Toch wordt die theorie nooit gekoppeld aan deze twee namen. Beiden ontdekten en beschreven los van elkaar toch het hoofdprincipe van evolutie, natuurlijke selectie? Inderdaad, maar, en daar verschijnt de discrepantie tussen beide heren als het gaat om de evolutie van de mens: de mens zou zich al veel verder hebben ontwikkeld dan nodig in zijn toenmalige omgeving. Wallace zag hierin het **ingrijpen door een hogere macht**, beter bekend als “het probleem van Wallace”. Darwin zag die noodzaak in het geheel niet.

De schepping van Adam door God (bron: [Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_schepping_van_Adam)).

Deze creationistische zienswijze, dus een zienswijze op basis van de Bijbelse Schepping, wordt door de wetenschap

gezien als geloof waarmee het vonnis over Wallace was getekend. Bovendien kreeg *On the Origin of Species* direct veel meer aandacht dan vergelijkbare ideeën van Wallace, waardoor ook hij in de vergetelheid raakte. De strijd was gestreden! Althans wetenschappelijk gezien.

Evolutie én geloof

Een misverstand: evolutie is geen theorie maar een feit, net als zwaartekracht, de bolvorm van de aarde en de zon als middelpunt van ons planetenstelsel. Evolutie staat aan de basis van de biologie als wetenschap. *Geen enkele bioloog zou er vandaag de dag nog maar over denken om een verhandeling in te dienen met als titel “Nieuwe bewijzen voor evolutie”; het is gewoon niet meer de vraagstelling sinds meer dan een eeuw*” (uit *Evolutionary Biology* door Douglas J. Futuyma).

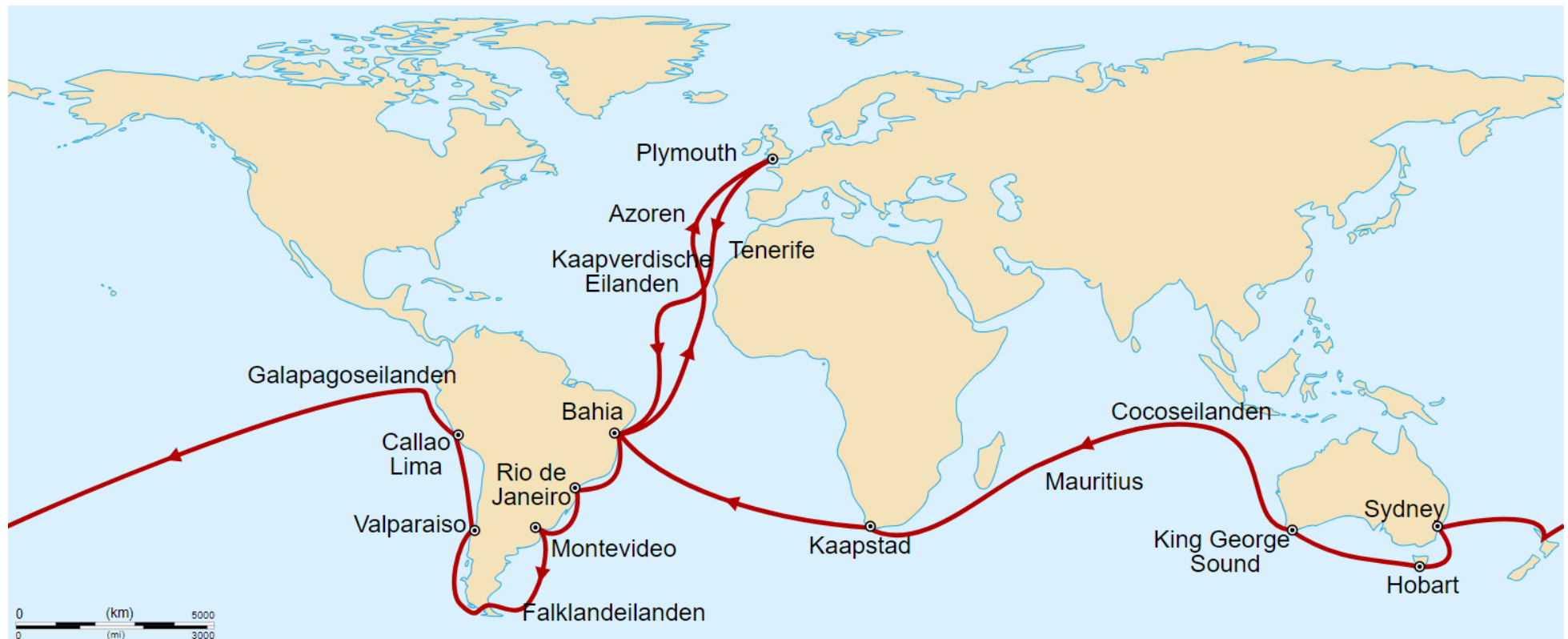
Dit is deel 1 van een overzicht over evolutie. Meer vragen dan antwoorden? Welke bewijzen zijn er voor evolutie? En hoe zit het met die vogelaar op de trektelpost? Hoe en waarom verloopt natuurlijke selectie? Wat zijn mutaties en waarom zonder mutaties geen evolutie? Hoe verloopt de vorming van soorten? Meer hierover in deel 2.

Mijn persoonlijke visie over de kloof tussen Geloof en Evolutie? Laat God in godsnaam God blijven. Geloof gaat over mensen en hoe mensen met elkaar omgaan met als verbindende kracht de Tien Geboden. Genesis 1.1. heeft niets te maken met evolutie. Sterker nog ik zou als prediker zelfs durven prediken dat Genesis 1.1 boven het feit van Evolutie staat net als boven het feit van de Zwaartekracht en boven het feit van alle andere fysische en chemische samenbindende krachten, die leven op

aarde mogelijk maken. Eigenlijk is Genesis 1.1 dus een soort van hele korte samenvatting van zes dagen van datgene wat in feite plaats vond voor het universum en een zeer lange periode tijdens het ontstaan en na het universum.

Genesis 1.1. heeft een beoogd doel. Evolutie is doelloos en is gebaseerd op toevallige mutaties en wetmatige afhankelijkheid van de omgeving. Wat is het doel van dit alles? De hele Christelijke samenleving en cultuur

zijn gebaseerd op de tien Geboden. Met een doel. Het wordt tijd dat die tien geboden weer eens van stal gehaald worden in een samenleving met een verkeerde leiding en als doel eigen belang en xenofobie. Dat is de waarde van het Geloof. Geen enkele evolutionist wendt zich af van de Christelijke waarden, waarmee hij werd grootgebracht, omdat er evolutie bestaat. Andersom moet dat ook niet te gebeuren. ■

Darwin's reis met de Beagle (1831–1836). De reis begon in Devonport en liep via de kusten van Zuid-Amerika, de Galapagoseilanden over de Grote Oceaan naar Australië, langs Kaapstad en via Brazilië terug naar Engeland (bron: [Wikipedia](#)).

Paradijsje in Asturias, 19 september 2024 (Robbert van Hiele)

Een paradijsje in Asturias

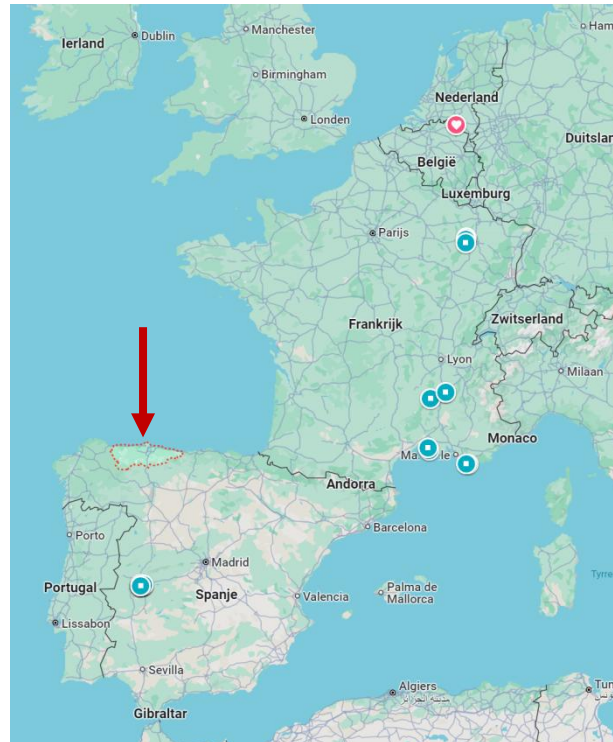
Robbert van Hiele

Afgelopen september zijn mijn vrouw en ik bijna drie weken in een paradijsje geweest. Het plekje is te vinden in Asturias, in het noorden van Spanje, vlak bij de Atlantische Oceaan. Het wordt er niet zo warm in de zomer en niet zo koud in de winter. Het is groen, het is vochtig, het is mistig. Is het eigenlijk wel Spanje?

We waren daar omdat onze oudste zoon en zijn vrouw en hun twee kinderen van vijf en zeven daar voor een jaar zijn gaan wonen. Hun buurman en zijn vrouw uit Amsterdam hebben het gekocht en zij gaan dan weer meehelpen het hele gebied te rewilden. Plus een hele grote moestuin te maken op de permacultuurmanier. Plus te kijken hoe dat nou bevalt, leven op het ultraplatteland in plaats van in Amsterdam-Noord met 24 uur per dag heel veel mensen, veel asfalt en stenen en volop vermaak en afleiding.

Die buurman is trouwens een top-sporenonderzoeker. Opgeleid in Zuid-Afrika maar nu te vinden op alle plekken in Europa waar wisenten, wolven en beren te vinden zijn. Maar hij kan net zo goed vossensporen en boomartersporen voor je vinden.

Eigenlijk alles wat sporen maakt in, het liefst, modder. Hij begeleidt hardcore tracking expedities in Wit-Rusland, Finland, Roemenië, Nederland en binnenkort ook in Noord-Spanje. Kristian de la Riva, zoals hij heet, heeft een [website](#), leuk om eens op te kijken.

Ligging van het prinsdom Asturias. Het is een van de zeventien autonome regio's van Spanje en ligt tussen het Cantabrisch Gebergte en de Cantabrische Zee (bron: Google Maps).

Maar er komt een moment dat het stukje over vogels moet gaan en dat moment is nu. Er was me gevraagd of ik die drie weken wilde inventariseren wat voor vogels er in de buurt zaten, overvlogen, te horen waren. Met plezier, natuurlijk. Dat zou ik toch al gedaan hebben. Op zijn Robbert van Hiele's heb ik dat grondig maar rommelig aangepakt. Geen methode, geen lijntransecten of vaste rondjes. Gewoon lekker buiten zijn en zien wat er gebeurt. Oren en ogen open. Maar wel met volle inzet en de wil om geen fouten te maken.

Op de grote foto op de vorige pagina is het landschap te zien. Het huisje staat ongeveer in het midden van de foto met een oranje dakje. Eromheen behoorlijk bosrijk, wat open stukken met enkele koeien en wat geiten maar ook kalere, kalkrijke rotslandschappen die mediterraan aandoen. Daarop groeien stekelstruiken die heel andere vogelsoorten aantrekken. Het terrein zelf is trouwens 10 hectare groot, echt de moeite dus. Het gaat vrij steil naar beneden tot aan een beekje in een bos. Het bos zelf is erg soortenrijk met veel voor ons bekende boomsoorten gemengd met zuidelijke struikachtige soorten.

Beekje met bos, 6 september 2024 (RvH)

Het was september dus verschillende zomersoorten waren waarschijnlijk al naar Afrika vertrokken. Wat zou er twee of drie maanden eerder gezeten hebben? Wielewaal, Grasmus, Draaihals? Die zaten er nu in ieder geval niet. En welke van de vogels die ik zag en hoorde waren vogels die hier eigenlijk altijd wel zitten? Geen idee

natuurlijk maar ik heb wel geprobeerd erover na te denken. En welke van de vogels die ik nu zag waren doortrekkers, misschien wel vanuit de Kempen op weg naar Afrika.

En wat voor geluid hoorde ik nu weer? Eén mysterie-geluid kwam soms vanuit het bos net aan de overkant van het beekje. Een vrij regelmatig, ritmisch roepje. Eenvormig,

weinig variatie. Ik dacht gelijk aan een spechtengeluid maar kende het niet. De Merlin Bird App is prachtig maar ik heb betere oren dan de app en het geluid was vrij ver weg. Het andere probleem was dat de roep steeds eenmalig was. Dus had ik de app weer aan dan kwam er niets. Op naar de geluiden apps. Ik kwam er niet uit. Xeno Canto, nee, lukte niet. Dagen over nagedacht. De kans dat ik een voor de wereld nieuwe soort had ontdekt was niet erg groot. En de roep klonk regelmatig dus het was vast een redelijk gewone soort. Wat nu?

En toen kwam ik erachter dat de Iberische Groene Specht bestond. In veel van mijn vogelboeken slechts in een voetnoot genoemd. Want ondersoort van de Groene Specht. Maar wat gek, die Latijnse naam is wel anders dan van onze Groene Specht. *Picus sharpei*. En toch wordt hij/zij op veel plekken nog steeds ondersoort genoemd. Dat kan natuurlijk niet. Het blijkt sinds 2011 om een aparte soort te gaan. Dat wist de Iberische Groene Specht zelf al veel langer. Die vindt gewone Groene Spechten stom. Toch lijkt hij er wel erg veel op en ook veel geluiden zijn erg Groene Specht-achtig maar na veel gerommel en gezoek kwam ik op de vluchtroep uit. Sommigen daarvan leken heel erg op wat ik hoorde. Zou het een jongere Iberische Groene Specht zijn die net wat anders klinkt dan zijn oudere soortgenoten of gewoon mijn onervarenheid

met dit geluid die het voor mijn gevoel wat anders maakte. Weer gehoord, weer gericht gezocht. En nu ben ik er 99,9 % zeker van dat het inderdaad om deze voor mij nieuwe soort gaat. Gaaf. Maar helaas, nooit in de kijker gehad. Altijd aan de overkant gebleven. Ook geen opname kunnen maken want te sporadisch en te ver weg. Maar [dit is ongeveer zoals het klonk](#), wel spechtachtig maar voor Nederlandse oren exotisch.

Voor iedereen die verwacht een lijst met waanzinnige, zuidelijke soorten te krijgen, dat gaat tegenvallen. Noord-Spanje lijkt meer een voortzetting van Nederland. Wat ook weer erg interessant is. De meest zichtbare soort was de Roodborst. De hele dag door te zien en te horen in flinke aantallen. Ook veel jonge vogels die nog door de ouders getolereerd werden in hun territorium. Koolmezen, Merels, Pimpelmezen, Zwartkoppen en Boomkruipers (geen Kortsnavelboomkruiper hier) overal rond het huis. Er waren daar heel veel verschillende soorten besdragende struiken dus de Zwartkoppen zaten er niet voor niets. Moeilijk te vinden maar veel te horen.

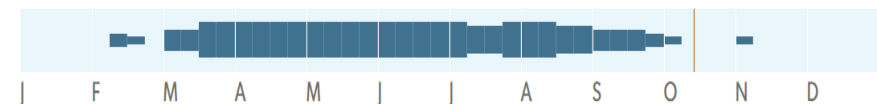
Grote Bonte Spechten en Boomklevers, vooral roepend. De Zwarte Specht vloog af en toe roepend voorbij of ging soms even vlakbij op een dode tak zitten. Goudvinken met hun lieve, zachte roepjes. De Gaai en de Ekster. Zwarte Kraaien. Sperwer

rondvliegend en regelmatig jagend en de struiken induikend. Heel veel Vuurgoudhanen door het hele terrein heen, steeds op dezelfde plekken met dik bebladerd, vol struikgewas. Af en toe een Heggenmus met jong. De Winterkoning dagelijks. Buizerds boven ons hoofd, jonge en oude vogels. Waarschijnlijk vaak één familie. Ik zag regelmatig twee ongeruide, gaaf gevleugelde exemplaren zonder donkere achterrand op de ondervleugel cirkelen. Samen roepen en wat buitelen. Waarschijnlijk nestjongen van dit jaar uit een nest dichtbij die hun vliegkunsten aan het oefenen waren. Soms twee adulte vogels er ook bij, mogelijk, of zelfs waarschijnlijk, de ouders.

Dan waren er Nederlandse soorten die maar heel sporadisch te zien waren. Waarom eigenlijk? Het landschap leek goed, veel bos, bessen overal. Toch te zuidelijk? De Houtduif, slechts twee of drie keer langsvliegend door de vallei. Waarom niet massaal neergestreken op de Vlierstruiken die vol bessen zaten. Of op de Hulst. Sowieso geen Holenduiven (schijnt in Spanje ongewoon te zijn), geen Roodborsttapuit op de open, ruige stukken bij de appelboomgaard. Zanglijster alleen de eerste dagen, het leek meer een doortrekker dan een blijver. Havik helemaal niet gezien.

Ik had trouwens veel Tjiftjaffen verwacht. Als er bij ons enkele Tjiftjaffen in de winter blijven dan moeten ze in een vorstvrij gebied als daar toch helemaal goed zitten. Maar die verwachting kwam niet uit. Slechts één keer één gezien. Waarschijnlijk. Maar toen bedacht ik opeens, Iberische Tjiftjaf. Hoe werkt dat?

In dit geval is de Merlin App een heel handig hulpmiddel. Je hoeft het niet alleen maar te gebruiken om vogelgeluiden om je heen te determineren. Je kunt ook de vogellijst van dat moment op die datum op die plaats bekijken. Als ik dan op bv. 10 september in Asturias zoek, blijken er 196 vogelsoorten getoond te worden die op die specifieke dag kunnen voorkomen. Type ik dan Iberische Tjiftjaf in dan verschijnt een schematische weergave van zijn voorkomen.

Ongeveer 20 februari start zijn presentie met een heel klein streepje. Dit geeft aan, zeer weinig aangetroffen op die datum (er staat sowieso bij dat de soort zeldzaam is in Asturias). Dan stijgt de dikte van de lijn om dan rond half juli weer af te nemen en in september nog verder af te nemen om dan uit te doven rond eind september. Logisch, weggetrokken naar onder de Sahara. Want de Iberische Tjiftjaf blijkt een trekvogel naar

West-Afrika te zijn. Is ook wat langer gebouwd, een beetje tussen een Fitis en een Tjiftjaf in met wat langere vleugels dan een Tjiftjaf. Want trekvogel, er moet flink gevlogen worden.

Maar goed, waarschijnlijk was de eventueel aanwezige Iberische Tjiftjaf al weg richting zuiden. Ik zal moeten wachten tot de lente tot ik deze Spaanse specialiteit kan zien en vooral horen. Buiten het paradijs heb ik één keer een kandidaat gezien. Langgerechter dan Tjiftjaf leek de vogel. Maar hoe betrouwbaar is dat? En veel gele tinten, een mooie wenkbrauwstreep. Het geel liep over de hele borst en buik tot voorbij de poten. Maar zou natuurlijk ook nog een Fitis op trek kunnen zijn. Beremoeilijk. Eens kijken wat de Merlin app ervan zegt. De Fitis blijkt eigenlijk geen zomervogel te zijn maar wel een voorjaars- en najaarsvogel. Vooral tussen september en oktober flink aanwezig dus dat past prima. Eens in de Nils van Duivendijk kijken (bij iedereen op het nachtkastje toch?). Een juveniele Fitis wordt hier heel geel op borst en buik, met flinke wenkbrauwstreep (geel) en groengele mantel afgebeeld. De poten zijn duidelijk veel lichter dan die van een Tjiftjaf. Een juveniele Iberische Tjiftjaf wordt veel fletser afgebeeld met donkere Tjiftjaf-poten, een veel lichtere, witachtige borst en grijzere mantel. De wenkbrauwstreep is lang niet zo prominent.

Nou, dat is dan duidelijk, ik zag in een appelboomgaard vlak bij het paradijsje een langstreckende Fitis. Altijd gaaf! Maar toen was ik zo dom om de foto's op de Asturiaslijst van de Merlin app te bekijken. De derde foto is gemaakt door Ricardo Branco in Portugal in september. Wat een geel beestje met een zeer duidelijke wenkbrauwstreep en behoorlijk lichte poten. Dus mijn hele zaakje weer op losse schroeven. Zelfs aan een Nils heb je niet altijd genoeg bij dit soort variabele beestjes. Een goede vogelaar herken je daarom ook aan zijn of haar achterdochtige aard die aan alles twijfelt en niemand gelooft. Als je jezelf hierin herkent dan ben je op de goede weg.

Maar uiteraard verandert er wel iets als je naar het zuiden gaat in de vogelpopulatie. Rond de puntige berg die je op de eerste foto zag cirkelden regelmatig Vale Gieren. Tot zo'n 8 stuks. Ze kwamen van een bergketen net ten noorden van het paradijsje. Hemelsbreed misschien 2 kilometer. Daar schenen ze ook te broeden en vandaar zwierven ze uit om dode koeien of schapen te vinden. Mooi hoe ze in lijn op weg gingen naar een ander gebied om te patrouilleren. Of de Kleine Zwartkop die vanaf 3 of 4 plaatsen (verschillende individuen!) regelmatig met zijn roepje te horen was. Uiteraard in die stukken met heel ondoordringbaar, laag, droog, maquis-

achtige vegetatie. Zo ondoordringbaar dat ik alleen maar vanaf de rand kon speuren. Soms moet ik heel dichtbij geweest zijn. Ik dacht, eens zal die toch wel wat nieuwsgierig geworden zijn en op de struik van wat uitzicht en van mij gaan genieten. Ik lokte het beestje met wat zachte, aantrekkelijke geluidjes. Niet met een app, dat vind ik een beetje gemeen. Maar niks hoor. In bijna 3 weken tijd 0 keer gezien. Daar is een Braamsluiper niets bij. September zal ook wel niet helpen. Hopelijk is het in mei of juni anders want die mooie zwarte kap en dat rode oog, ik had het graag gezien. Daarom een foto van Paul van Pelt ter compensatie.

Kleine Zwartkop op Fuerteventura, Spanje, 3 april 2018 (Paul van Pelt)

En dan de Dwergarend die ik een keer of 5 cirkelend en jagend heb gezien. De lichte fase dus supermakkelijk te herkennen. Precies volgens de boekjes dook die

onvervaard, schuin, met flinke snelheid in de struiken om vogels eruit te plukken. Dat die echt daadwerkelijk een vogel te pakken had, heb ik trouwens niet gezien. Gaaf beest, ongeveer net zo groot als een Buizerd maar toch wel makkelijk te onderscheiden. Voor mij was het de bovenkant met lichte gedeeltes op mantel en bovenzvleugel en lichte stuit die het 'm deed... De landingslichten, zoals ze heten, waren een stuk lastiger te zien. En de onderkant met lichte dekveren en donkere pennen, natuurlijk, daar lijkt niets op.

Dwergarend bij Trujillo, Spanje, 2 april 2022 (Paul van Pelt)

Of wat te zeggen van Alpenkraaien voor de deur. Ze waren er niet altijd. Maar dan hoorde je opeens weer een Kauw-achtig geluid wat duidelijk geen Kauw was. Alpenkraai dus. Waarschijnlijk kwamen ze van de hogere bergen uit de buurt. Ze kwamen naar het vee en dan vooral naar

Alpenkraaien bij Huesca, Spanje, 3 november 2021 (Paul van Pelt)

hun poep. Dan moet het wel gaan om poep zonder antibiotica waar volop insecten in te vinden zijn. Die was er blijkbaar. En dan vlogen ze rond en kletsten volop met elkaar. Een beetje zoals Kauwtjes doen. En een vlucht die lekker soepel was en elegant.

Enkele keren ook wat Rotszwaluwen zien rondvliegen. In groepjes van 3 of 4 kwamen ze van de puntige berg tegenover ons (denk ik) even langs. Samen met Boerenzwaluwen en soms een enkele Huiszwaluw. Het zijn blijvertjes die ook een volgende keer over kunnen vliegen. Goed herkenbaar aan het vrij egale bruin/beige verkleed onder en boven met twee opvallende witte vlekjes op de staart die juist van onderen heel mooi te zien zijn.

En het leuke van ergens bijna drie weken zijn is dat je sommige soorten ook lang kunt meemaken. In ons geval was dat de Bosuil. Praktisch elke avond en heel veel ochtenden als het net niet donker was hoorden we het mannetje oeo-oehen en het vrouwtje kvieten. Soms waren er wat verder weg antwoorden van mannetjes of soms ook van een vrouwtje. Ik weet dat in de herfst een soort opleving van de zang is, maar ik had dit nog nooit zo goed gehoord.

In de boom voor het huis, in de andere boom naast het huis, wegvliëgend als schim, een minuut geluiden makend, twee minuten geluiden makend. Het territorium en de band met elkaar werd uitgebreid bevestigd en bekend gemaakt. Op het einde van de drie weken leek het al wat minder geworden. Het was toen 22 september. Geen idee of dat in Nederland ook ongeveer het moment is dat ze weer klaar zijn met hun herfstbalts.

Van andere soorten vermoedde ik dat het om langstreckers ging. Dat was het geval met de Bonte Vliegenvangers. Die trof ik op sommige dagen massaal aan (nou ja, vijf of zes exemplaren). Ze riepen dan volop, vingen insecten en waren dan vaak een volgende dag ook wel weer te zien. Dan soms dagen niet en dan was er weer een plukje Vliegenvangers. Soms ook met een Grauwe

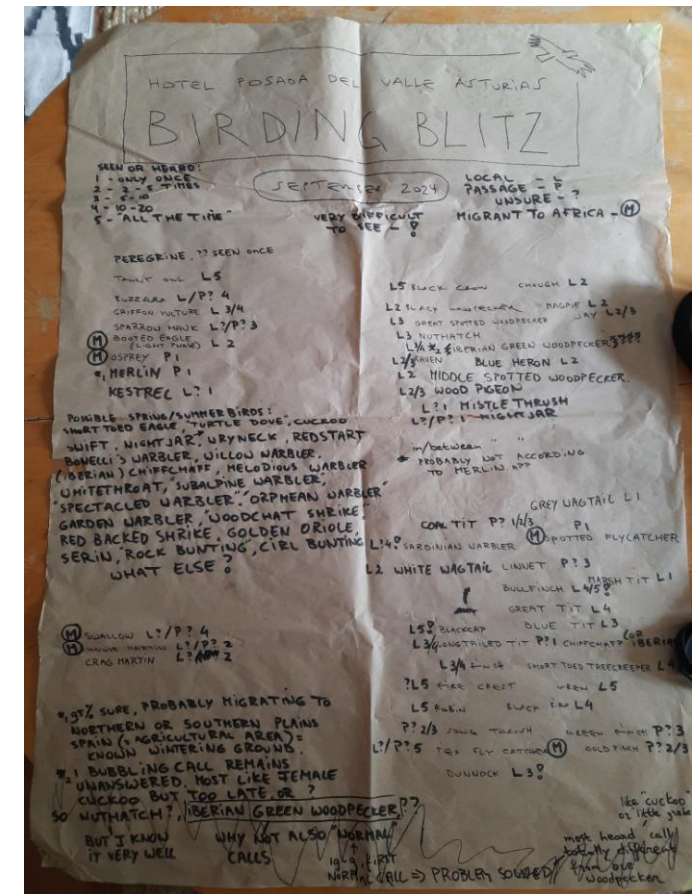
erbij. De vallei waar het paradijsje ligt loopt noord-zuid en van Bonte Vliegenvangers is bekend dat ze tijdens de trek jagen.

En dan zijn er natuurlijk altijd wat mooie toevalstreffers. Een Nachtzwaluw die op 20 september in het laatste licht langs een boom vloog. Of een Smelleken op trek tegen de avond. In een rechte lijn ging dit kleine valkje naar het westen. Ik zag alleen maar een silhouet maar was toch vrij zeker. Voor Slechtvalk veel te klein en niet robuust genoeg. Voor Torenavalk (ook niet erg algemeen hier) veel te korte staart en ook te constant, evenwichtig en recht doorvliegend (erg onbetrouwbaar misschien?) en te compact van vorm. Het schijnt dat er kleine aantallen op de vlakke landbouwgebieden (noordelijke en zuidelijke mesa), die meer in het midden van Spanje liggen, overwinteren. Dan zou die nog moeten afbuigen naar het zuiden. Of toch richting Portugal? Wordt daar ook overwinterd?

En dan heb ik aan de andere kant van de vallei enkele keren een Middelste Bonte Specht gehoord. Het kik-kik-kik-geluid. Vast ritme. Ik heb het idee dat ik dat geluid wel herken. In onze buurt al vaak genoeg gehoord. Maar nou wil het geval dat dit voor Asturias een hele zeldzame soort is die voor die plek nog niet bekend is. Noord-Spanje ligt sowieso aan de rand van het verspreidingsgebied. Ik hoorde hem ook al in

een andere vallei vlakbij. Dus nogmaals een bijzondere waarneming. Nu zijn er twee mogelijkheden: Ik heb het helemaal verkeerd gehoord of ik heb het goed gehoord. Vergissen kan altijd maar voorlopig ga ik er toch vanuit dat mijn waarneming klopt. Zou het een jonge vogel kunnen zijn van dit jaar die een beetje aan het zwerven is? Op Ameland is er ook wel eens één gezien en dat is niet bepaald typisch Middelste Bonte Spechten-terrein. Verder verwacht ik dat er ook veel minder waarnemers zijn en ook minder die het Middelste Bonte Spechten-geluid goed kennen. Dus dat er af en toe iets gemist wordt, lijkt me logisch. En de waarnemers die er zijn zullen vooral de erkende natuurgebieden goed scannen en misschien wat minder op zomaar-plekken inventariseren. Verzin ik hier ter plekke. Dus wie weet, heb ik de vogelwereld nog een heel klein beetje vooruitgeholpen want ik heb het aangedurfd om het in te voeren op de eBird-app.

Alle vogelsoorten heb ik in een poster gevat. In het Engels zodat mensen daar er eventueel ook iets mee kunnen. Met wat informatie over hoe vaak de vogel te zien of te horen was volgens mijn indeling. De poster ziet er zo uit. Als je goed telt, tel je 50 tuinvogelsoorten.

De vogelposter (RVH)

Zo, dit was een stukje over zomaar een paradijsje ergens in Spanje. Zonder Grote Trap of Kalanderleeuwrik. ■

